פרײַז 25 גראשען | XV-ער יאָהרגאַנג | — Opłata pocztowa — uiszczona ryczałtem. | „Radomer-Kielcer Leben“ 30 (728) | היינט 8 זײַטן

צו דער פערלאָבונג
פון ה' מ. קאַרמאַן מיט פרל. ה. ראַטשימאַרט
ווינשען מיר זיי פיעל גליק און צופרידענהייט
און די עלטערן פיעל נחת.
גלוזמאַן, געברידער גאָלדבערג, ספּירימוס.

Kwiaty cięte
i doniczkowe
po cenach najniższych
poleca
„FLORA“
Radom, Zeromskiego 42

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

אבטיילונג פאַר אָסטראָוויעץ, אָפּאַטאָוו, וויערזשבניק
און סביבה — — אויף זייט 7

Radom, dnia 29-go Lipca 1938 r.
ראַדאָם, פרײַטאָג א' מנחם אב תרצ"ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

אבטיילונג פאַר קעלץ אויף זייט 7

די אַלע וואָס האָבען אנטייל גענומען אין אָבגעבען דעם לעצטען כבוד
אונזער אונפערגעסליכען ליבען מאַן פאָטער, שווער און זיידע
ר' חיים צבי הכהן וואַרשאַוער ז"ל
דאַנקען מיר פון טיפען האַרצען.
די אין טיפען טרויער-פערבליבענע
פרוי, זיהן, טאָכטער, איידעם, שנירען און אייניקלעך.

שבעה ימים לחודש מנחם אב תרצ"ח יהא יום הילולא היאהר-צייט השביעית
של אבינו החסיד הישר המצוין בכשרונותיו ובמדות טובות
ר' אליהו הכהן גאָטליעב ז"ל
בסח קרוביו ומיודעיו יהיי בעת האזכרה על הציון שלו בבית-החיים אשר תהא בשבתה באב יום ה' בבקר בשעה 11
אשתו, בניו, בתו, כלתיו, נכדיו ומשפחתו.

די אַלע, וואָס האָבען אנטייל גענומען אין אָבגעבען דעם לעצטען כבוד אונזער געליבטען, אונפערגעסליכען פאָטער, שווער און זיידע
ר' יצחק פישמאַן ז"ל
ווי אויך די אַלע, וועלכע האָבען אונז אויסגעדריקט מיטגעפיהל —
דריקען מיר אויס א הערצליכען דאַנק.
זיהן, טעכטער, שנירען, איידעמס און אייניקלעך.

אונזער פריינד
אברהם פישמאַן
צוליב'ן טויט פון זיין פאָטער
ר' איטשע נ. ע.
דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
שמואל ראָזענבערג און פאַמיליע.

נ. ע. משה יצחק האַראָוויטש בר אברהם צבי ז"ל
יליד ראַדאָם, חתן הרב ר' ישעיי שטערלינג נ"י
איז נאָך קורצע און שווערע ליידען געשטאָרבען מיטוואָך כ"א תמוז תרצ"ח אין עלטער פון 62 יאָהר.
די לויה איז פאָרגעקומען דאָנערשטאָג כ"ג תמוז פון וואָהנונג מיעדזיאַנא 14 (וואַרשא)
וועגען וואָס עס זענען מודיע די אין טיפען טרויער פערבליבענע
פרוי, זוהנעלע, ברודער, שוועסטערען און פאַמיליע.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע
A. HEMPEL
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11
ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט. ס'ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! — פינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטטא 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59
ביליג צו וואַשען קאָפּעלושען

בעקאַנטמאַכונג
מיר מאַכען בעקאַנט די יוד. בעפעלקערונג אין ראַדאָם. אַז מיר נעמען אָן פערשידענע אַרבעטען אין פאַבריקען, סקלאַדעס, בײַ גערטנערינס, הויז-אַרבעט פאַר פרײַלינס
א. אז. וו.
די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט סאָליד, פעראַנטוואָרטליך און פינקטליך
ווענדען זיך אויף פרץ-גאַס נומ. 24
טעלעפ. 99 — 16
העלפט צו דער פראָדוקטיוויזאַציע פון דער יודישער יוגענד!
קיבוץ „בחזית“
אין ראַדאָם.

א גרויסע ירושה פאר די ראדאמער וואהלטעטיגע אינסטיטוציעס.

איןווארשא איז געשטארבען דער היגער הויז-אייגענטימער משה איטשע הורוויטש. ער האט די לעצטע יאהרען געוואהנט אין ווארשא, און נאר פון צייט צו צייט פלעגט ער קומען בע-זוכען זיינע צוויי גרויסע הייזער, וואס שטעהען אין ראדאם.

פון זיינע צוויי הייזער און פון זיין גאנץ פערמעגען, געהערט א העלפט צו זיין ערשטע פערשטארבענע פרוי, וועלכע האט אין איהר טעסטאמענט פערשריבען איהר טייל אויף פילאנט-ראפישע צוועקען אונטער דער אפוט-רופסות פון דער יודישער גמינע. אין דער וועלבער צוואה איז אויך אנגע-געבען, אז איהרע קרובים זאלען גע-ניסען פון איהר ירושה, אבער דערביי איז דא א פונקט, באם די קרובים וועלן זיך געגענשטעלען איהר רצון אין בעצוג צו די פילאנטראפישע אינסטי-טוציעס, זאל מען זיי גענצליך מעביר נחלה זיין. ס'איז אויך אנגעוויזען, אז מיט איהר טייל פערמעגענס זאל פער-וואלטען דער מאן און ערשט נאך זיין טויט זאל איהר צוואה רעאליזירט ווערען.

איצט ווען ער איז אויך שוין גע-שטארבען געהט אריין דער טעסטא-מענט אין קראפט און די ראדאמער פילאנטראפישע אינסטיטוציעס האבען אויף אזא אופן צו ערווארטען אויף א גרויסע ירושה, אויב די היינטיגע פרוי זיינע וועט מסכים זיין און נישט ארויס-טרעטען געריכטליך געגען טעסטאמענט.

די קברים פון די יודישע זעלנער געפונען זיך אין נישט קיין גוטען צושטאנד.

א בריעף אין רעדאקציע

איך בעט אייך צו פערעפענטליכען אין איי-ער וו. צייטונג מיין פאלגענדע ווענדונג:

אויפ'ן יודישען בית-עלמין אין ראדאם געפינען זיך די קברים פון די יודישע זעלנער, וואס זענען געפאלען פאר פוילענס-בעפרייאונג, אין א צו-שטאנד, וואס איז צום באדויערען. מ'דארף אויפשטעלען ענטשפרעכענדע פערצוימונגען, אויפפרישען די אלטע מצבות, ווי אויך איבערטראגען די ביינער פון די יודישע זעלנער פון די נישט יודישע בית-עלמינ'ס, אויפ'ן יודישען.

א דאנק דער איניציאטיוו פון כמעט אלע יודישע גמינעס אין פוילען, זענען געשאפען געווארען שענע בית-עלמינס פון יודישע זעלנער אין פיעל שטעדט ס'וואלט דעריבער געווען געווינשען, אז די היגע יודישע גמינע מיט דער חברה קדישא זאלען אויך ערפיהלען זייערע פליכטען לגבי די געפאלענע יודישע זעלנער און צוטרעטען, מיט דער פערשטענדיגונג מיט'ן מיליטערי-שען ראבינאט, ביי דער מיטבעטייליגונג פון די קעמפער פאר פוילענס אונאב-העננינקייט, ווי אויך פון ראדאמער יודישען כלל (וועלכער וועט געוויס נישט אבזאגען זיין שטיצע), כדי צו-זאמען בעשאפען אין ראדאם א מאוזא-לעאום, איבערצוטראגען אהין די יודי-שע זעלנער פון די נישט יודישע בית-עלמינס.

לעאן שפערבער

אכטונג
הי"ה ווירטשאפטליך!

אלע אלטע צינק נאך רעמאנטען, ווי אויך אלטע מעטאלען קויפט און צאהלט די בעסטע פרייזען די פירמע

ר. מארגאלעס ראדאם קאזשעניצקא 6

ביטע אנצוקלינגען אויפ'ן טעלעפאן 11—15, שיקען מיר זאפארט ארויס א מענש און מיר קויפען גלייך אויפ'ן ארט.

דער פאמיליע הורוויטש
צוליב'ן טויט פון זייער
מאן פאטער און ברודער
משה יצחק
הורוויטש נ"י.
דריקט אויס טיפען מיטגעפיהל
די צייטוו. יודישע קהלה-פערוואלטונג
אין ראדאם

די אלע וואס האבען גענומען אנטייל
אין אבגעבען דעם לעצטען כבוד אונזער חשוב'ן
פאטער, שווער און זיידע
ר' אהרן לענגער ז"ל
דאנקען מיר הערצליך
זוהן, טאכטער, שנירען, איידעמס,
אייניקלעך און אור-אייניקלעך

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
דעם ה' מרדכי לענגער
צוליב'ן טויט פון זיין פאטער
ר' אהרן לענגער נ. ע.
אין זיין עהרליכע נעזעלשאפטליכע ארבייט זאל ער א טרייסט געפונען.
מאיר הערץ און פרוי.

דעם ה' אברהם פישמאן
צוליב'ן טויט פון זיין פאטער
ר' איטשע פישמאן נ. ע.
דריק איך אויס טיפען מיטגעפיהל
לייזער פרידמאן מלעטשנא 13

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דעם ה' אברהם פישמאן און פאמיליע
צוליב'ן טויט פון זייער פאטער
ר' יצחק פישמאן נ. ע.
(אונזער לאנגיעהריגער פערוואלטונג'ס-מיטגליד)
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
די פערוואלטונג פון דער געזעלש. „עזרה"

Rodzinie A. FINKIELSZTAJN
z powodu śmierci
B. P. OJCA
ICKA FISZMANA
wyrazy głębokiego współczucia
składa
F-ma I. Brykman i B. Adler

אונזער מיטגליד ה' מרדכי לענגער
צוליב'ן טויט פון זיין פאטער
ר' אהרן לענגער
דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דער 15-ער קאמיטעט
ביים ראדאמער רעל'יעף

אונזער פערוואלטונג'ס-מיטגליד ה' מרדכי לענגער
דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיל צוליב'ן טויט פון זיין פאטער
ר' אהרן לענגער ז"ל
אין זיין געזעלשאפטליכער ארבייט זאל ער א טרייסט געפונען.
די פערוואלטונג פון בית-יתומים,
מושב-זקנים און פערסאנאל אין ראדאם

Wyrazy szczerego współczucia
Rodzinie Fiszmen
z powodu śmierci Ojca ich
B. P. ICKA FISZMANA
składa
lokatorka Zyngermanowa
z dziećmi

נחום אבלים
לרגלי פטירת האיש המצוין וכו'
הר' יצחק הכהן פישמאן
הננו מביעים בזה את רגשי השתתפותינו בצערם
של בניו וכל משפחתו
המקום ינחם אותם בתוך שאצריר
יצחק מרגנבסר ומשפחתו

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
דער פאמיליע ווארשאוער
צוליב'ן טויט פון זייער מאן און פאטער
ר' חיים ווארשאוער ז"ל
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
פירמע ריכטמאן
סקלאד פון מאנופאקטור רוויינסקא 25

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דער פרוי פראניע הארעוויטש און זוהן
צוליב'ן טויט פון זייער מאן און פאטער
ר' משה יצחק הארעוויטש נ. ע.
זאלען זיי זיין געטרייסט און נישט וויסען פון קיין צער.
מיכאל ריכטמאן און פרוי

גוט מארגען — רעטעך טראג איך.

דער פנקס-פיהרער פון בית-יתומים (דאכט זיך, אז מ'קאן שוין זאגען גע-וועזענער) דער זוהן פון אן „ארימען" הויז-אייגענטימער, לייזער פישמאן, איז שוין צוויי מאהל אויפגעפאדערט גע-ווארען צו ענטפערען קלאר און דייט-לעך אויף דריי פראגען, אבער אנ-שטאט צו ענטפערען רעדט ער פאר פייער און פאר וואסער, זידעלט און ווארפט זיך, ווי איינער וואס בעקומט א היסטערישען אטאק (נישט קיין היסטארישען). ס'דערמאנט די מעשה מיט יענע טויבע יודענע וואס אויף גוט-מארגען, האט זי געענטפערט: רע-טעך טראג איך. די יודענע איז טאקע געווען טויב און נישט געהערט, וואס מ'רעדט צו איהר און דער בוך-פיהרער פון בית-יתומים (פאר 50 זל. א חודש און פאר א שעה אין דער וואך ארבעט. קיין צווייטען האט מען נישט געקענט אויסגעפונען, נאר א זוהן פון א רייכען הויז-ווירט. ראדא-מער יושר.) מאכט זיך טויב, ער מאכט זיך נישט הערענדיק. אויף אלעם האט ער נאר איין ענטפער: שמוץ. און ער גיסט אזוי מיט'ן דאזיגען שמוץ שוין עטליכע וואכען, ווי ס'וואלט פון איהם געפלייצט א מבול פון שמוץ. (אזוי פיעל יאהר געווען אין בוסק מיט אק-ציעלעך און נישט געקענט אין די דארטיגע בעדער אבטובל'ען דאס שמוץ.)

אבער א שפאס אין דער זייט, פאניע לייזער. מיר שטעלען צום דריטען מאל די דריי פראגען:

1) פאר וועמען האט איהר אלס בוך-פיהרער פון בית-יתומים אויסגעשטעלט די דריי אסיגנאציעס פאראיאהרען פסח אויף 360 זל. פאר 400 קילא מצות?

2) וועמען האט איהר איבערגעגעבען די אסיגנאציעס?

3) ווער האט בעקומען אויסגעצאהלט געלד אויף די דורך אייך אויסגע-שריבענע אסיגנאציעס?

ענטפערט קלאר און פערערדט נישט קיינעם די צייהן. שטעלט אוועק די עמערס שמוץ, נאר ענטפערט צו דער זאך. איהר האט געארבייט פארא-יאהרען פסח אין די צוויי אינסטיטוצ-יעס עזרה און בית-יתומים, געפיהרט רא און דארט די ביכער (דאכט זיך נישט אומזיסט) און איהר ברויכט אויפ-קלערען וואס איז געווארען מיט די 400 קילא מצות, וואס די גמינע האט געגעבען דעם בית-יתומים דורך דער „עזרה" און וואס עס בעדייטען די דריי אסיגנאציעס אויף 360 זל. פאר 400 קילא מצות, וואס דער בית-יתומים האט געברויכט קויפען. אייערע גאסען-זיד-לערייען שרעקען אונז וועניג אב. פון בעליידיגען איז קיין רייד נישט. נישטא פון וועמען זיך צו בעליידיגען. מיט היס-טעריע און רוגזה אין פריוואטע אנפא-לען, געבויט אויף שקר און חוצפה, וועט איר אייך נישט דעקען. גראד פער-קעהרט, דאס איז נאך מעהר אויפפא-לענד, ווייל דער סיסטעם פון שרייען „כאפט דעם גנב" איז שוין א פערשי-מעלטער, א לאנג-אבגעלעבטער און מ'קאן זיך שוין דערויף...

וואס פיבערט איהר אזוי, וואס צא-פעלט איהר אזוי און וואס ברענט אין אייך אזא כעס און צארן? איר ווילט אייך טאקע מאכען פאר א צדיק אין פעלץ? ניין. דער בלויזער פאקט, וואס איהר האט אייך אנגעזעצט אויף פי-לאנטראפישע אינסטיטוציעס ווי עזרה, בוסק, בית-יתומים און פון זיי יאהרען-לאנג גענומען פענסיעס און איהר האט אייך נישט געשעהמט אלס גבירישער זוהן, וואס האט שטעהן אויף פאשא 11 א דריזיק הויז — דאס אליין זאגט שוין ווער איהר זענט און ווי גרויס אייער חוצפה איז. אדרבא ווייזט אן, צי נאך ערגיץ וואו אין א יודישע געזעלשאפט-לכע אינסטיטוציע אין ראדאם, עס זיצט אויף א פאסטען א זוהן פון א הויז-ווירט.

מיר ווילען מיט איהם נישט פיהרען קיין פרעסע-פאלעמיק. ס'וואלט געווען א בזיון פאר דער פעדער און טינט צו בענוצען זיי געגען אזא עזות-פנים און עם-הארץ, ליגנער און חצוף. מיר פא-דערען פארלויפיג בלויז א דין וחשבון פון די דערמאנטע דריי אסיגנאציעס, וואס זענען דורכגעגאנגען זיין האנד, אבער קלאר און איבערצייגענדיג, און נישט ארויסדרעהען זיך מיט גאסען-קולות. ער וועט קיינעם נישט פארטומ-לען מיט שרייען „כאפט דעם גנב" און נישט קיינעם פערטשאקען מיט'ן גוטמארגען — רעטעך טראג איך.

ר' אלי' גאטליב ז"ל

די צווייטע וואך, דאנערשטאג, פאלט אויס די זיבעטע יאהר-צייט פון ר' אלי' גאטליב. דער פערשטארבענער איז געווען בעקאנט און אנגעזעהען צווישען די חסידישע קרייזען. ער איז געווען א נח לבריות, ארויסווייזענדיג פאר יעדען געפיהל און פערשטענדניש. ער האט געהערט צו דעם סוג מענשען וועלכע מ'רופט איידעלע אידען. אלע וואס האבען איהם געקענט, האבען איהם געשעצט.

ער האט יעדען מכבד געווען און ווען מ'האט געברויכט איז ער געשטא-נען מיט אנ'אפענע האנד. א שטילער מענש, א שענער בן-תורה, א בר-דעת וואס האט צו דעם אלעם געהאט א גוט הארץ.

ר' חיים ווארשאוער ז"ל

היינטיגע וואך איז געשטארבען ר' חיים ווארשאוער. ביים לעבען נאך האט דער דאזיגער יוד געלאזט הערען פון זיך דורך זיינע גוטע טהאטען. א סך האבען געוויסט, אז פון זיין הויז געהט ארויס צדקה. און, אז ער פער-מאגט אין זיך דעם כח צו שטיצען נויטבעדערפטיגע ביד רחבה. נאך זיי-ענדיג אין סקארזשיסק מיט פיעל יאהרען צוריק, איז ער געווען פרעזעס פון וואהלטעטיגע אינסטיטוציעס, פאר וועלכע ער האט פיהל געלייסטעט. איצט נאך זיין טוידט ווערט מען ערשט געוואהר פון זיינע מעשים טובים, וואס ער האט געטוהן בשתיקה, אויסהיטענ-דיק זיך פון פירסום.

ערשט נישט לאנג האט ר' חיים געפייערט זיין גאלדענע חאכצייט און ביי דער געלעגענהייט מנדב געווען כויזענד זל. פאר וואהלטעטיגע צוועקן.

ר' חיים ווארשאוער האט איבער-געלאזט נאך זיך א גוטען שם. אלע רעדען וועגן איהם מיט שבחים.

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA
DOBRA KAWA

Jeśli mydło, to mydło «Trójka»

נישטאָ קיין שלום אַרום אונז!

וועגן א קאָפּ איבער א צייטונגס-אַרטיקעל — דער קאָפּ האָט געהייסען: די באָיקאָט-לייט חויבען זיך אָן אויסניכטערן. און אין אַרטיקל גופא איז וועגן דעם איבערגעגעבען געוואָרן א גאַנצע רייה פאַקטען. האַלטען מיר דעם קאָפּ פאַר א טעות'דיגען אויסטייטש, געגען וועלכען מ'דאַרף וואָרענען.

אדרבא, נישט ביי אויסניכטערונג האַלט מען, נאָר אין דער העכסטער מדרגה פון פאַר'שיכור'ונג. און נאָך ריכטיגער וועט זיין צו זאָגען, אַז דאָס איז גאָרנישט קיין שכרות, נאָר א ניכטערע פּלאַנמעסיגע אַקציע, אויסגערעכנט אויף גאָר א לאַנגער מעטע און דעריבער קען מען דאָך בכלל נישט רעדען מכוח אויסניכטערונג.

נאָר די דאָזיגע אַקציע ווערט געפיהרט אויף פאַרשידענע אופנים, מיט פאַרשידענע מיטלען; אַנדערע טוען עס מיט אַגיטאַציע, מיט שילדערן ריזיגע בילדער פונ'ם שפּעטערדיגען גן-עדן, וואָס וועט קומען, ווען די באָיקאָט-אַקציע וועט שוין זיין אינגאַנצען אדורכגעפיהרט און די יודען פולשטענדיג אַרויסגעשטויסען פון האַנדל און מלאכה, אַנדערע פאַרנעמען זיך מיט פּראַקטישער מאַטעריעלער שטיצע פון דער באָיקאָט-אַקציע, און אַנדערע ווידער פיהרען אויס די ראָליע פון שטראָפערס, מאָהנערס און אונטערשטופּערס, באַנוצענדיג זיך דערביי מיט כל'ערליי וואָרנונגען און סטראַשונקעס, תוכחות און קללות, ווי להבדיל, די ביבלישע נביאים.

אָבער דער ציל איז ביי אַלעמען איינער און דער זעלביגער: נישט אויסניכטערונג, חרטה; נאָר מונטערונג און סטימולירונג צו פאַרשטאַרקען און פאַרבעסערן די סיסטעם פון באָיקאָט.

וואָרום נישט אַזוי גרינג איז אַדורכצופיהרען די „היסטאָרישע" מיסיע פון איבערנעהמען אין פּויליש-קריסטליכע הענט דעם האַנדעל אין פּוילען. פּאָלאַקען זענען קיינמאָל נישט געוועזען קיין פעהיגע סוחרים; אָדער זיי זענען געווען פּוילע שליאַכטשיטשעס, אָדער פּראַצאָוויטע פּויערים. און יודען האָבען פאַר די יאָהרען זיך אויסגעלערנט, איינגעוואוינט, צוגעפּאַסט, אויסגעבריהט און די אַפּאַראַטען זענען אויך אין די יודישע הענט און די געלט-מיטלען האָבען אויך די יודען אָרגאַניזירט און אַנטוויקעלט. צי קען מען עס אַזוי גיך, מיט א כשוף-שפּרונג אַריבערנעהמען? ס'מוז געדויערן צייט און עס פּאָדערט אויך א פּסיכישען איבערברוך.

איז זיך פּלוצים מיישב א נייער פּוילישער קרעמער און נעמט איבער ביי פּוילישען קונד, אַן אַדוואָקאַט גאַנצע 10 גילדען אויף א מעטער טוך, דער אַדוואָקאַט פאַרקלאָגט איהם אין געריכט און דער ריכטער באַשטראָפט איהם מיט גאַנצע 15 הונדערט גילדען. צי זענען דער אַדוואָקאַט מיטן ריכטער שונאים פון פּוילען, געגנערס פון דער דאָזיגער אַקציע? אדרבא. פון גרויס ליבשאַפט האָבען זיי געוואָלט אָנלערנען דעם שווינדלער, וועלכער קאַמפּראָמיטירט די אַקציע און רוקט איהר פּלעקענער אין די רעדער. געגן א יודישען שווינדלער וואָלט אפשר דער כעס נישט געווען אַזוי גרויס. אדרבא, זאָלען זיי די יודען, זיך אַליין פאַרפּלאָנטערן אין דער נעץ פון זייער שווינדלעריי, אָבער א קריסט. א פּיאָנער פון „אָוושעם"-האַנדעל, זאָל זיך אַזוי פאַר'מיאוס'ן און באַנאַרישען? מיט א צדיק איז מען מדקדק אויף א האָר. ער מוז באַקומען א גרויסע שטראָף און זאָל עס זיין אָנ'אָנלערנונג פאַר אַנדערע...

און אויך יענע שריפטשטעלערין, וואָס איז אַוועק צו א יודישען קרעמער, מחמת דער קריסט האָט איהר באַשווינדעלט און זי האָט וועגן דעם געשריבען אין די צייטונגען, האָט עס נישט געטוהן מחמת שנאה, חלילה, צום פּוילישען קרעמער, נאָר פאַרקעהרט, מחמת גרויס ליבשאַפט. זאָל דער פּוילישער „אָוושעם"-קרעמער וויסען, אַז מ'האָט איהם אַוועקגעזעצט נישט, כדי ער זאָל אָנפילען זיינע קעשענעס, נאָר כדי ער זאָל אויסטרעטען א וועג פאַר אַנדערע און דערמיט פיהרען דעם שווערען קאַמף מיט די אָנגעלערנטע און כיטרע געגנערס, די יודען.

דעריבער טאָרען מיר יודען, אויך נישט זיין גענאַרט ביי זיך. אויב מיר וועלען זיך איינשמועסען, אַז אין יענעם לאַגער הויבט שוין אָן אַריינצוטרעטען א שטימונג פון אויסניכטערונג, וועלען מיר זיין ווי יענע נביאים, וואָס האָבען געזאָגט: „שלום! שלום!" בעת ס'איז קיין שלום נישט געווען.

אויך אַרום אונז הערשט נישט קיין שטימונג פון שלום, נאָר פון דער ברויזענדיגסטער און גרויזאַמסטער מלחמה אויף אַלע פּאָזיציעס.

מיר מוזען עס וויסען!

פסח קאַפּלאַן.

פאַרוואָס קומען נאָר זייטיגע, פערנעפּעלטע ערקלערונגען?

די חוצפּה צו פּרעדיגען ברבים מאָראַל.

הכל יפה בעתו. עס געהט יעצט דער סעזאָהן פון איכה און איהר וועט מיר, מיינע ליבע בני עיר, אויך ערלויבען צו פרעגען אָנ'איכה? איך וויל מיינע פראַגען אויך שטעלען אַלס „זאַכליכע קריטיק און ערנסטע בעציהונג" ווי דאָס האָט געמאַכט אין א „שטימע"-צייטונג אָן איש-דג פון דעם מין שאין להם סנפיר וקשקשת. איך וויל דעריבער דעם זעלבען נישט פרעגען איכה נחשבה ל„רעדאַקטאָר"? ווי אַזוי א הדיוט קופּץ ל„רעדאַקטאָר"? ווי אַזוי מ'קאָן מיט א ליידיגען באַגאַזש קריכען צו דער פּרעסע הן אויף פּויליש, נישט היינט געדאַכט, הן אויף יודיש. אפשר איז עס דערפאַר, ווייל וכל כסיל ברוב דברים, אָדער אפשר איז גאָר דער ציעל „מכתבים עמל כתבו" געטייטש, שרייבער קריגען פּאַסאַדעס ביי מצות-אַקציעס, בוסק-אַקציעס, קוילען-אַקציעס, עזרה, בית-יתומים א. ז. וו. אָבער לא זה העיקר. לאָמיר דאָ שטעלען א תיקו. גאָר עפּעס אַנדערש וויל איך פרעגען, דהיינו: איכה פּצו עליך פיהם ולא ספקו עליך כפּים? (דאָס הייסט, מען גיעט איהם נישט קיין בראַוואָ) עפּעס הערט מען א בת-קול, וואָס פרעגט וועגען אָנ'ענין „יתומים יבזו", וועגען אַסיגנאַציעס, ווער האָט אונטערגעשריבען, ווער האָט דאָס געלד גענומען, עפּעס וועגען עטאַט-קוויטלעך, וועגען חשבונות פון פאַרשידענע אַקציעס און נאָך כהנה וכהנה, פאַרוואָס איז דאָס א קול קורא במדבר? פאַרוואָס קומען נאָר זייטיגע נעפּעלדיגע ערקלערונגען? על מי תנוסו לעזרה? פאַרוואָס ענטפערט מען נישט על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

און געפונענדיג זיך אין אַזאַ עמוד העגן קען מען האָבען חוצפּה צו פּרעדיגען ברבים מאָראַל. ואלה הדברים שהשמעונו ב„קולו" (אין דער שטימע צייטונג).

קודם-כל מעשה חזן.

„קול" מבשר, מבשר ואומר, אַז דער ענין קאָן צובלאָזען פרישע מחלוקת. א גרויס נייעס, כי לכך נוצרת. אָבער החזן יעננו בקולו הנעים.

א צווייטער פאַקט. א דאָפּעלטער פאָרוואורף וועגען שפּיטאָל; פאַרוואָס שוין נאָך א יאָהר א רעמאָנט? און א באָבע-מעשה מכלומר'שט ברמיזה, וועגען אָנ'אונגלויבליכען פאַל. וואָס פאַר א פאַל — הייסט ער דעם עולם טרעפען, ווי עס פּאַסט פאַר א שטימע צייטונג, פאַר אָנ'ערל-שפתים.

אַלערערשט רעמאָנטירט דאָס שפּיטאָל פאַרקאַנעס. פאַרלייקענען דאָס אייגענטום-רעכט און אַרויפוואַרפען אויפן מאַגיסטראַט דעם דאָזיגען רעמאָנט, איז געווען אונמעגליך און פאַר דער רעסטיטואירונג פון אייגענטום-רעכט — געפעהרליך. אַנדערע קליינע רעמאָנטען האָבען דערגענצט דאָס, וואָס איז לכתחילה נישט געמאַכט געוואָרען, און אויך צו דערהאַלטען די שענקייט פון שפּיטאָל. אויף דעם ווערט אויך להבא פּרעלימינירט א געוויסער בעטראַג אין יעדען יערליכען בודזשעט. פאַר „אים" זענען אַזעלכע פאַרוואָרפען מ'שטיינס-געזאָגט „זאַכליכע קריטיק און ערנסטע בעציהונג" און איך זאָג, קול חלשות אנכי שומע.

ווייטער הקול הלך וחזק מאד. און דאָ קומט הסוס ורוכבו: די שלעכטע קהלה-ווירטשאַפט, דער שווערער מצב און די אורזאַך א „נאָמינירטע גמינע".

איך האָב ווייניג אינטערעס אין דער הינזיכט די יעצטיגע פערוואַלטונג צו פערטיידיגען. איך בין אויך אפשר אין א גרויסע מאָס נישט פערפליכטעט דאָס צו טוהן. איך געהער צו דער פערוואַלטונג, ווי איך האָב שוין נישט איינמאָל ערקלערט, אָהן א ספּעציעלען חשק. איך וועל מיר אָבער ערלויבען איניגע ציפערען מיטצוטיילען, וועלכע וועלען די פראַגע עטוואָס אויפקלערען. איך האָב דעם 1/7 1936 איבערגענומען די גמינע מיט לויפענדע אַקצעפּטען אויף 37.386 זל און אין היינטיגען טאָג נאָך אינוועסטיציעס, וועלכע קיין איינציגע גמינע ביז יעצט האָט נישט געלייסטעט זענען דאָ לויפענדע אין דער שטאָדט אַקצעפּטען, פּראָטעסטירטע און נישט פּראָטעסטירטע א חוץ 8000 לאַנגיעהריגע אַקצעפּטען—בסך הכל 11500 און אויך אַלע אַנדערע שולדען-רעכענונגען זענען בעדייטענד קלענער געוואָרען.

צום סוף געפינט זיך דער איש-דג פון זיין בעקאַנטען מין, אויף דעם ריכטיגען אָרט און שוין נישט אונטער'ן צייכען פון „זאַכליך און ערנסט" קלאָגט ער נעבעך, אַז די קהלה'שע בית-הכנסאות זענען צוליב וואַסער-מאַנגעל פערמאַכט. אויפצובויען און צו שאַפען די בית-הכנסאות האָט די גמינע געהאַט די מעגליכקייט, אָבער צו בעצאָהלען אַלע חובות פון וואַסער, וועלכע ס'האָט איבערגעלאָזט די גמינע, וועלכע האָט „איהם" געגעבען פּליס-פעדערען צושווימען אין אַלע פילאַנטראָפּישע וואַסערען — אויף דעם האָט ליידער די היינטיגע גמינע נישט קיין געלד.

יעצט קומט די שאלה: איכה ישבה בדד העיר רבתי עם, צי געפונען זיך שוין טאַקע די קהלה'שע ענינים אין אַזאַ שפל-המצב, אַז אַזעלכע טיפּען זאָלען האָבען די דרייסטקייט צו ווערען אָן איש תוכחות?

מ. רעזן

100 חתונה קאַרטן 2 זל.

100 וויזיט קאַרטן 1 זל.

ביליגסטע קוועלע פון דרוק-אַרבייט

ווילסט איר האָבן סאָלידע אַרבייט

ווילסט איר האָבן הערליכע דרוק מיט די נייעסטע מאָדערנע שריפטן

צו ביליגע פּרייזען

בעשטעלט נור אין דרוקעריי פון ד. שיינבוים

ראַדאָם, זשעראָמסקי 21

געדענקט דעם אַדרעס:

פריהער זשעראָמסקי 9

היינט זשעראָמסקי 21

„ווער ס'האָט די מאה, דער האָט די דעה"

די גרויסע דיסקוסיע אין דער גמ"ח-קאַסע, צי די גמינע האָט רעכט צו זיין פערטרעטען.

זונטאָג איז אין דער גמילת חסד-קאַסע אויף טראַאוגוסטא 52, גערופען געוואָרען א אויסערגעוועהנליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלידער מיט'ן צוועק דורכצופיהרען א רייהע קליינע ענדערונגען אין סטאַטוט.

די גאַנצע פערזאַמלונג איז געווען פאָראויסגעזעהן אויף העכסטענס אַ שעה צייט. מ'האָט געבראַכט רעפערירען די אָנגעוויזענע ענדערונגען און זיי אָבשטימען. עס איז אָבער געקומען צו אַ א לענגערע דיסקוסיע אַרום דער פראַגע, צי די גמינע זאָל האָבען איהרע פאַרשטעהער אין דער פערוואַלטונג און אין קאָמיטעט פון דער גמ"ח-קאַסע.

דער פּרעזעס פון דער גמינע האָט געשטעלט אַ פאַרשלאַג, אַז די גמינע זאָל צוריקגעשטעלט ווערען אין איהרע רעכט, האָבענדיג פערטרעטען איהרע פאַרשטעהער אין דער פערוואַלטונג און קאָמיטעט אַזוי ווי עס איז געווען פון 1926 ביז 1934. די גמ"ח-קאַסע איז ביי דער קהלה, וועלכע פיגורירט חוץ דעם אויך מיט אַ סומע פון 11 טויזענד זלאָטעס, אַז אַזוי פיעל האָט זי שטעקען אין דער קאַסע. ער האָט אויף דעם רעאַגירט אין דער וואָיעוואודסטוואָ, אָבער נישט געשטערט די טעטיגקייט פון דער קאַסע. אדרבא, ער האָט אַריינגעשטעלט אין גמינע-בודזשעט געוויסע סכומים פאַר דער גמ"ח-קאַסע. פריהער איז געווען די גמינע רעפּרעזענטירט אין דער קאַסע-פערוואַלטונג מיט 3 פאַרשטעהער און אין קאָמיטעט מיט מעהר ווי אַ העלפט, היינט געהט ער איין אויף אַ קאָמפּראָמיס און בעשטעהט אפילו אויף אַ מינדערהייט און אבי די גמ"ח-קאַסע זאָל שטעהן אין קאָנטאַקט מיט דער גמינע, וועלכע איז אַ דויערהאַפטע אינסטיטוציע און וועט עקזיסטירען שטענדיג ווי לאַנג ס'וועט זיין אַ יודישער ציבור.

דער פערוואַלטונג'ס-מיטגליד יעקב גוסמאַן ערקלערט, אַז ער איז געווען דער פאָרשלאַג-געבער, אַז די קאַסע זאָל זיך גענצליך אָבּרייסען פון דער גמינע. ער וויל די פערוואַלטונג פון דער גמ"ח-קאַסע זאָל זיין אַ געוועהלטע. נישט קיין נאָמינירטע. אין גמינע איז געווען פינסטער, די קאַסע האָט געאַרבייט ביי ליכט. די גמינע איז מחויב צו געבען סובסידיעס, ווייל יעדער איז אַ מיטגליד אין דער קהלה, און, אַז מ'צאָהלט עטאַט האָט מען רעכט צו פאָדערן צוריק פאַר אַזאַ וויכטיגע אינסטיטוציע, ווי עס איז די גמ"ח-קאַסע.

דער פאָרזיצענדער פון דער פערזאַמלונג שמואל איידעלבוים גיעט איבער, אַז אין יאָהר 1931 אויף אַ פערזאַמלונג אין סוחרים פעראיין, איז געווען אַ פּראָיעקט די קאַסע זאָל אַוועקגעהן פון דער קהלה. ער און ה' יאָסעל קעניגסבערג זענען געווען געגען און די קאַסע איז ווייטער געבליבען ביי דער קהלה. שפּעטער אויף אַ פערזאַמלונג אין דער עזרה, זענען געווען אַזעלכע, וואָס האָבען פערזיכערט, אַז וויבאַלד די קאַסע וועט אַוועק פון דער קהלה, וועלען זיין טויזענד מיטגלידער, אָבער וואו זענען די טויזענד מיטגלידער? די קאַסע האָט זיך פון דער גמינע אַרויסגעצויגען, אָבער געבליבען איז די זעלבע צאָהל מיטגלידער — 138.

ה' איידעלבוים איז דערפאַר, אַז די קאַסע זאָל בלייבען אָנגעשלאָסען ביי דער קהלה, ווייל ווי לאַנג ס'וועט עקזיסטירען אַ קהלה, אַלץ זיכערער וועט אויך זיין די קאַסע, מעהר זיכערער ווי שטיצען זיך בלויז אויף אַ פּריוואַטע פערזאָהן, מ'זאָל די פערזאָהן זיין די בעסטע. די ענערגישסטע. ער איז אויך דערפאַר, אַז די גמינע זאָל האָבען אין דער קאַסע-פערוואַלטונג און קאָמיטעט אַ געהעריגע פאַרשטעהערשאַפט אונאָבהענגיג דערפון, צי זי וועט געבען 5000 זל. אַ יאָהר אַ סובסידיע, צי ווייניגער. די גמינע האָט בעשאַפען די גמ"ח-קאַסע און זי דאַרף בלייבען ביי דער קהלה מיט פאַרשטעהערשאַפט-רעכט.

דער פּרעזעס פון דער גמינע ערקלערט, אַז ער פערלאַנגט נישט די קאַסע זאָל צוריקגעהן אין גמינע און האָבען דאָרט איהר זיץ-פּלאַץ. ממילא פאַלט-אָב די מורא פון ליכט מאַנגעל, און אַז ס'וועט זיין פינסטער ביי דער אר[illegible]ט. ער וועט נישט זיין אייביג פּרעזעס, נאָר ער פערטיידיגט דערביי די רעכט פון די געוועהלטע קהלה

אַ לענגערע ערקלערונג גיעט דער פּרעזעס פון דער גמילת-חסד-קאַסע. ער דערצעהלט, אַז בעת איהר ענטשטעהונג אין יאָהר 1926 איז געווען אַ חלוקי-דעות, צי די קאַסע זאָל געהערען צו דער קהלה. ער אַליין איז געווען צווישען די, וועלכע זענען געווען געגען. זיין שטאַנדפּונקט האָט ער דעמאָלט מאָטיווירט דערמיט, וואָס די קהלה ווערט געבילדעט פון פּאַרטייען און אַ גמ"ח-קאַסע מוז זיין אונפּאַרטייאיש. היות די מעהרהייט איז געווען דערפאַר, האָט ער זיך אינטערגעגעבען. וואָס שייך די 11000 זל. וועלכע פיגורירען אַלס נתינה פון דער גמינע, געפינט ער פאַר נויטיג צוצוגעבען, אַז דאָס געלד האָט דאַן געגעבען דער דעלעגאַט פון „דזשאָינט", שנייערסאָהן אויף אַ פּסח-אַקציע. אַזוי ווי אָבער אַזאַ אַקציע האָט די גמינע אַליין געמאַכט, איז דאָס געלד בעשטימט געוואָרען פאַר דער גמ"ח-קאַסע. פון יאָהר 1930 ביז 1936 נישט געווען קיין קהלה-סובסידיע. אין יאָהר 1937/38 האָט די גמינע געגעבען 500 זל. אין וועקסלען, וועלכע זענען געוואָרען פּראָטעסטירט. אין יאָהר 1933 איז אויפ'ן פאַרשלאַג פון ה' מערין געוואָרען אָנגענומען, אַז אויב די גמינע וועט נישט אויסצאָהלען די סובסידיע זאָל זי נישט קענען האָבען קיין פערטרעטער. אין דעם זין איז טאַקע דעמאָלט געענדערט געוואָרען דער סטאַטוט. דורך דער גאַנצער צייט האָט די גמינע געגעבען דער גמ"ח-קאַסע 4000 זל. און דערפאַר האָט זי נישט קיין פערדינסטען זי זאָל האָבען אַ פערטרעטערשאַפט אין דער פערוואַלטערשאַפט פון דער קאַסע. ער איז דערפאַר, אַז די גמינע זאָל זיך מתחייב זיין ווייניגסטענס מיט די 2—3 טויזענד זל. אַ יאָהר און זי וועט בעקומען רעכט (ביז'ן 34-טען יאָהר האָט די גמינע געהאַט צוויי דריטעל אין דער פערוואַלטונג און אַזוי פיעל אין קאָמיטעט פון דער קאַסע)

עס רעדען נאָך די ה"ה פלאַמענבוים, בערקאָוויטש, פרידמאַן, ראַטבלאַט און נאָכדעם ווערט בעשלאָסען, אַז נאָכן בעשטעטיגען די איצטיגע ענדערונגען פון סטאַטוט זאָל גערופען ווערען אַ פערוואַלטונג, בכדי אויך צו ענדערן יענעם פונקט פון 1934, וועלכע עלימינירט די גמינע-רעכט. די קומענדיגע פערוואַלטונג וועט אויסבעסערן די עוולה פון דער גמינע פאַרן פּרייז פון צוויי טויזענד זל. ד"ה באם די גמינע וועט אַסיגנירען אַזאַ סומע פאַר דער קאַסע, בעקומט זי צוריק די רעכט צו זאָגען אַ דעה אין דער קאַסע.

די לעצטע לעזונג איז געקומען נאָך אַ צוויי שעה'דיגען ויכוח, ווען מ'האָט זיך דערוויסט, אַז די דאָזיגע פראַגע געפינט זיך נישט צווישען די אויסגערעכנטע פּאַראַגראַפען, וואָס ברויכען געענדערט ווערען אין סטאַטוט. דעריבער, אַזוי ווי ס'איז נישט אַקטועל, איז דער ענין איבערגערוקט געוואָרען אויף אַנ'אַנדערע פערזאַמלונג.

ווי ס'זאָל נישט זיין, איז עס דאָך נישט צו פאַרשטעהן. מען שרייבט כסדר און אַזוי איז דער פאַקטישער נאָמען: גמילת-חסד-קאַסע ביי דער יודישער קהלה, און טראָץ דעם, האָט דער אַזוי גערופענער בעל הבית קיין דעה נישט.

אַ פּאַראַדאָקסאַלע לאַגע.

מאיר הערץ. = **אייזיק שמייסטער.** = ערצעהלונג

אייזיק שמייסטער.

אייזיק שמייסטער קען דאס גאנצע שטעדטעל. ווען מען פון די איבריגע שמייסער-יונגען מ'דערמאנט בעת א קללה אדער פאר א זידעל-ווארט — אייזיק'ן האלט ניט קיינער פאר א פראסטען בעל-עגלה-יונג. איהם האבען אלע ליב. ער איז אומעטום א יוצא ונכנס און מיט יעדען אויסגעקאכט פאן-בראט. ער איז תמיד פרעהליך, אויפגערוימט, שיט מיט וויצען און פון זיינע אידיאטישע קונץ-שטיקלעך קייכט מען פון לאכען.

אייזיק געהט שטענדיג ארום קריעה ובליעה, נאקעט און בארוועס און פאר א בלויז שטיק טרוקען ברויט מיט א שיסעל זופ, אדער בארשט, ליגט ער שוין יאהרען ביי אהרן יאמפעלע, ביים עלטסטען בעל-עגלה אין שטעדטעל.

די איבריגע בעלי-עגלות נעמען איין די פגירה און ווילען אייזיק'ן דוקא אנקריגען. זיי קאנען גארניט פערגינען יאמפעלע'ן אזא געטרייען און עהרליכען יונג, וואס ארבייט פאר א בילא צא, פאר א שישקע. און נאך מעהר, וואס אייזיק ציהט צו צו זיך אלע פאסאזשירען פון שטעדטעל. יעדערער וויל רק מיט איהם פאהרען, ווייל ער מאכט היימליך א גאנצען וועג. נישטא דאס מאהל, וואס אייזיק זאל עפעס ניט אבארבייטען א שטיקעל אויפ'ן דארף בעת א יאזדע קיין ווארשא. אט פאלט איהם איין אין א פראסטיגע ווינטער-נאכט, ווען ער שלעפט, זיך איבער'ן סקריפעדיגען דארפישען שליאך און ער מאכט א געוואלד אויפ'ן גאנצען האלז — באנדיטען! אז ס'הילכט אזש אב איבער'ן גאנצען דארף, אז די פויערים דערשרעקען זיך און קריכען אראב פון די אויסגעווארעמטע פיעקעלקעס און קומען ארויס צו לויפען אויפ'ן שליאך מיט העק און דרענגער. אז זיי דערזעהן, אז אייזיק האט זיי אבגענארט ווילען זיי איהם מקיים פסק זיין, אבער אייזיק איז ניט קיין פרייער, ווארט ניט לאנג. איידער וואס, איידער ווען, ער זיצט שוין אויף דער קעלניע, טהוט א קנאק מיט דער בייטש און אין איין מינוט איז נישטא קיין זכר פון איהם און דער עולם פאסאזשירען קייקעלט זיך פאר געלעכטער א גאנצען וועג.

אייזיק הערט אזוי ארום בעקאנט אויף די דערפער. און, אז זיינע שטיקלעך זענען שוין קיין סוד נישט פאר די פויערים, שליסט ער גוט-ברודערשאפט מיט די פויערים מיט דער הילף פון זיין הארמאניק; שטעלט ער זיך וואו ערגיץ פאשען, צושפילט ער זיך אזוי אויפ'ן מויל-הארמאניק, אז ס'גאנצע דארפישע יונגווארג קומט זיך צונויף אויף איין ארט. אין א זומער-כאג געהען באלד די אנגעלאפענע שקצים מיט די שיקסעס א טאנץ, א מאזורקעלע, אדער א קראקאוויאצעק און אייזיק שפילט ביז קוראזש; איז גראד א ווינטער-טאג, לאזט מען שוין אייזיק'ן ניט אוועק. מ'נעמט איהם מיט זיינע פאסאזשירען אריין אין א פויערישער כאטע און מ'מאכט זיך דארט היימליך.

אממעהרסטען בעוויזט אייזיק זיין קענטניש אויפ'ן הארמאניק אין א וונטאג-סאג, אדער אין א אנדערער חגא. דעמאלס, אז די פויערים דערזעהן אייזיק'ן אבשטעלען אין דארף, פערלייגען זיי שוין אליין די זעק האבער ביי די פערדישע פיסקעס און ס'געהט אוועק א פויערישע הולייקע. ס'דארפישע געזונדעל פרעהט זיך, די פויערים ווארפען אריין איין קעלישעק בראנפען נאכ'ן צווייטען און די פאדלאגע ציטערט אונטער די פויערישע אנגעקאוועטע שטיוועל. צווישען יעדען טאנץ כאפ'ט אייזיק אריין א כוסה. פערבייסט מיט א שטיק שינקע און דער הארמאניק ליגט באלד צוריק צווישען די פייכטע פעטע ליפען און ס'געהט א מאזורקעלע מיט'ן גאנצען ברען.

ביי אזא טאנצען ווערט צווישען דארפישען יונגווארג בעקאנטשאפטען געשלאסען און פון זיי — חתונות. און דעריבער האבען אלע אזוי ליב אייזיק'ן.

בשעת'ן שפילען אויפ'ן הארמאניק קוקט אייזיק ניט אינגאנצען אויף די טענצערס, האלט צוגעמאכט די אויגען, ס'גאנצע פנים ווערט איהם פערכוואליעט ביז קנייטשען און פאלדען און די ציהען פערקריצען זיך ביי איהם. אזוי ווי ער וואלט פון זיך א שטורם ארויסגעריסען. שפילט ער א וואלס איז ער מעהרסטענס פון יודישע חתונות און דערביי ווערט זיין צעטשעקעס פנים אזוי מילד און לאכעדיג, ווי ער וואלט זיך אין א זיסע בענקשאפט דערמאנט; שפילט ער א מאזורקע, אדער א פיירעל ווערט דאס אייגענע פנים אזוי אויפגעבריזט און ער טופעט מיט מיט די פיס, ווי ער וואלט געוואלט מיטטאנצען און ערגיץ אוועקשפרונגען. זיינע פאסאזשירען בעקומען דאס מאהל דרך-ארץ פאר איהם. זיי דערפיהלען לויט אייזיק'ס ריהרענדיגע זיסע טענער, אז ער זינגט פון זיך ארויס א שטיק הארץ און זיי מורמלען זיך איבער שטילערהייט: — ניט קיין פראסטער שמייסער-יונג, ווער ווייסט פון וואסערע משפחה. אז מ'ווייסט ניט פון וואנען ער איז געקומען.

אז אייזיק דערמאנט זיך אין דער יאזדע הערט ער אויף צו שפילען און גיט א געשריי-אויס: באסטא פאנאוויע!

ווערט דער טאנץ איבערגעריסען, די שקצים מיט די שיקסעס פאלען צו צו אייזיק'ן, רינגלען איהם ארום און בעטען זיך ביי איהם: אייזיק, יעשטשע סראכע, אייזעק יעשטשע סראכע, אייזעק זאגראי — אייזיק איז א בעלן זיך ווייטער אוועקצוזעצן, נור, אז ער דערזעהט ווי זיינע פאסאזשירען קרומען זיך, מרוזשען מיט די אויגען און שארען זיך ארויס ביסלעכווייז, האט שוין אייזיק מורא זיך צו ריזיקירען — טאמער ווערט יאמפעלע געוואהר. ווישט ער אויס דאס שפייעכץ פון הארמאניק, לייגט איהם אריין אין אייזערנעם שיידעל און רייסט זיך ארויס בגעוואלד פון דארפישען קרייזעל מיט'ן צוזאג, אז צוריקפאהרענדיג וועט ער פערבעסערען; אז ער ריהט און פאשעט אין א צווייטען דארף, איז ווידער די זעלבע הולייקע.

פון יעדער יאזדע דערצעהלען זיך אן די פאסאזשירען אין שטעטל גאנצע וואונדער, ווי אזוי אייזיק איז בלב ונפש מיט די פויערים, זיי וואלטען זיך פאר איהם א אויג ארויסגענומען, אזוי, אז פון קיין אנפאל חלילה איז ניטא קיין שום מורא. פאהרען טאקי אלע סוחרים וואס פיהרען ביי זיך געלד נאר מיט אייזיק'ן און אויף זיי קוקענדיג פאהרט שוין ס'גאנצע שטעטל און יאמפעלע וואקסט, און מאכט די מטבע.

אייזיק ווייסט פון דעם אלעם און פערלאנגט גארניט מעהר פון יאמפעלע, בעגנוגענט זיך ווי אלע מאל מיטן שטיק ראזאווען ברויט מיט די שיסעל זופ, שלאפט אויפ'ן היי אין שטאל צוזאמען מיט די פערד, ווערט אנטשלאפען דער שפעטסטער און שטעהט אויף דער פריהסטער אין שטעטל, שלאפט איין מיטן הארמאניק אין מויל, און, אז ער כאפט זיך אויף פון שלאף אין גראהען פריהמארגען, לאזט זיך באלד רעדען זיין הארמאניק איבער'ן אין שטילקייט פערוויגטען שטעטל.

אייזיק איז גע'הרג'ט אויף דער עברי, קאן קיין יודיש ווארט ניט און די מנגנים פון שטעטל זאגען, אז זיינע אלע נגונים, וואס ער שפילט אויס אויפ'ן הארמאניק, זענען אזוי נשמה'דיג, ווי די שענסטע תפלה-קלאנגען.

אלע בעלי-עגלות פערלייגען מיט'ן קאפ און ווילען אייזיק'ן דוקא איבעררעדען, אז ער זאל איבערגעהן צו זיי, ווילען איהם צאהלען א גוטע פענסיע, בעשיכען און אויסקליידען איהם מענשליך, אבער אייזיק זאגט זיך אב פון אלעם און וויל ביי קיין אופן נישט אבטרעטען פון יאמפעלע. ווערט זיי איינמאל שטארק אין כעס, קלערען אויס אן'אמצאה און איינמאל ווען אייזיק מאכט א יאזדע קיין ווארשא, פערקליידען זיי זיך אין באנדיטען און אין א פארטאגס בעפאלען זיי אין א דארף אייזיקס פוהר; עס איז גראד א שבת-צו-נאכטס, ער דערהערט פון ווייטענס א אויסגעשריי:

— העי, סטאי! און אז ער דערזעהט, ווי עס דערנעהנטערט זיך א מחנה מיט העק קלערט ער ניט לאנג און נאך עטליכע פייף אויפ'ן הארמאניק קומט ארויסצולויפען דאס פויערישע יונגווארג האלב אנגעטון, מיט קוים צוגעשפיליעטע קראוואטען. אין הארמאניק האבען זיי דערקענט אייזיק'ן, וועלכען זיי קוקען טאקע אזוי אויס אויף חגא. דערזעהען דאס, געהען חברה באנדיטען פליטה אין טיפען וואלד אריין.

געזעהן, אז דאס העלפט ניט, ווילען ווידער די בעלי-עגלות ארויס'גנב'ענען די פערד פון יאמפעלע'ס שטאל, אבער ביים ערשטען ריהר ביי א שפארע מאכט אייזיק א געוואלד, אז ס'גאנצע שטעטל שטעהט באלד אויף איין ארט; ווערען אלע בעלי-עגלות העז. ס'העלפט גארנישט און זיי שלעפען זיך קיין ווארשא מיט לעדיגע פיהרען און פערדינען ניט צומאל אויף האבער פאר די פערד, און יאמפעלע וואקסט און ווערט רייכער פון טאג צו טאג.

מאכט יאמפעלע חתונה, גיט אויס די ערשטע טאכטער, הוליעט מ א גאנצע נאכט. כלי-זמרים נעמען ניט אוועק די סמיטשקעס פון די פידלען און מ'גיסט זיך מיט ווייז. אפילו אלע בעלי-עגלות, וואס זענען זיך אויף מעסערס מיט יאמפעלע זענען אויך אויף דער חתונה. עפיס פון איין פאך, אפילו אלע שמייסער-יונגען, אויסער איין אייזיק ליגט אין שטאל ווי שטענדיג ביי די פערד און אלע רגע ברענגט איהם ארויס אנ'אנדערער בעל-עגלה א שטיק לעקעך מיט א שנאפס און. אייזיק איז זיך מחיה. מיט אמאל פערדרעהט זיך מיט איהם דער קאפ פון אזוי פיל כוסות, ווערט ער פרעהליך, צוטאנצט זיך אין שטאל, שפילט אויפן הארמאניק און כאפט ארום די פערד צו טאנצען. אז אייזיק איז פון צופיעל שנאפס פעווען גוט איינגעשלאפען שארען זיך שטילערהייט ארויס פון דער חתונה עטליכע שמייסער-יונגען, גנב'ענען זיך אריין אין יאמפעלע'ס שטאל און פער'סמ'ען אלע פערד.

אז אייזיק כאפט זיך אויף מיט'ן גראהען טאג צו מאכען א יאזדע, הערט ער נאך שפילען און טאנצען אויף דער חתונה, וואס קלינגט נאך שטארקער אב אין דער פארטאגיגער שטילקייט, רייבט ער זיך אויס די אויגען, נעמט צוזאמען די כאמוטעס מיט די לייצעס און גאנצען פערד-געשפאן און קאפעט די פערד זיי זאלען אויפשטעהן. אפער א נעכטיגער טאג. די פערד ליגען נס'פגר'ט מיט פערשטאיעטע שוים אין מויל; רייסט ער זיי ביי די ווינדלען, די פערד טהוען נישט צומאל קיין זשיפיע, ווערט אייזיק שטארק צורודערט, זיינע גרויסע אויגען ווערען איהם ארויסגעגלאצט פון שרעק, ער לאזט זיך לויפען גלאט גלייך אריין צו יאמפעלע אין שטוב אויף דער חתונה און א ווילדער געשריי לויפט איהם נאך:

— גע-וואַ-לד, די פערד זענען גע'פגר'ט

די טענץ אויף דער חתונה געהען אין גרעסטען קוראזש, אזוי, אז אין תח-לת בעמערקט מען נישט אייזיק'ן, זיינע געשרייען חזר'ן זיך איבער, איינער העכער פון צווייטען און שטייגען איבער די פידלען. יאמפעלע טאנצט פונקט מיט זיין טאכטער די כלה א „פאטשער" און דער עולם בעגלייט מיט א פאטשריי אין די הענד. און, אז צווישען די גאנצע שמחה רייסט זיך אריין אייזיק'ס יללה — געוואלד די פערד זענען גע'פגר'ט! — טהוט יאמפעלע א ציטער, לאזט ארויס דעם שלייער פון דער כלה און מאכט אויפ'ן ארט א חלש. די פידלען ווערען פערשטימט און פון אלע ווינקעלעך זעצט ארויס א יאמער שטעהט אייזיק אין מיטען שטוב מיט א אפען מויל פול מיט גאווער, קוקט זיך צו און פון זיינע נאז-לעכער זעצט א שווערער אטעם. שווייגט א ווייל, פינטעלט מיט די אויגען אין א מאדנע איילעניש, ווי ער הויבט אן דעריפיהלען דאס אומגליק. דאס פנים ווערט איהם אויסגעקרימט, ער הויבט אן, וואס א מינוט שווערער צו סאפען, און מיט אמאל ווערט די שטילקייט איבערגעריסען פון זיינ'ס א מריטש מיט א פערבליפטע באסאווע געוויין: — און וואו וועל יאך איצט געהן, אז יאך האב נישט די פערד?

ער שטעהט א פאר מינוט אהן לשון און ראפטום טהוט ער א כאפ ארויס פון קעשענע דעם הארמאניק, שלינגט איהם אריין צווישען די ציינער, צורייסט אויף זיך די בעלאטעטע מארינארקע אויף שטיקלעך און לאזט זיך טאנצען איינער אליין. ארום איז שטיל, די כלי-זמרים זיצען מיט געלעהמטע הענד מיט די סמיטשקעס אנגעלעהנט אין די אקסלען. מ'הערט נישט מעהר ווי אייזיק'ס הוילע פאדקאווע-קלעפ פון זיינע הויכע שטיוועל, אז עס ווערט אזש א ווינד פון זיין פליהען און טאנצען באלד ווערט ער אנטשוויגען, טאנצט אהן א שפיל און אהן א זינג, נאר פון צייט צו צייט שרייט ער ארויס א פויערישען: הו-הא דינא-דאנא, הו-חא, דינא-דאנא! — דאס טאנצט ער א מאזורקע און אזוי טאנצענדיג יוסרט ער פערשוואונדען פון יאמפעלע'ס שטוב און פנטליופעט אוועק אין דארף אריין.

אז די פוהרען פאהרען פערביי די דערפער, הערט מען אין א זונטאג, אדער אין א אנדערען חגא-טאג שפילען אויף א הארמאניק אין א פויערישער כאטע. די פאסאזשירען דערקענען באלד, אז דאס שפילט איידיק און שיטען זיך פאר געלעכטער, דערמאנענדיג זיך אין זיינע שטיקלעך. איין אהרן יאמפעלע לאכט נישט נאר ווישט זיך אויס א טרעהר, אייזיק'ס הארמאניק דערמאנט איהם אין זיינע גאלדענע צייטען.

י. ב. שטריימאן

עס האבען מיר דערציילט די זאנגען.

ווען ס'האט אויפ'ן פעלד צעבליט זיך דער ציבעל —
גראבט קראפאטווע אויס צווישען בייט זיך א גריבעל;
טאג און נאכט זי וואכט מיט א הארץ פול שרעקען
און נעמט מיט גרעזער איר קליינווארג פארדעקען.

ווען ס'האט אויפ'ן פעלד אויפגעבליהט דער רעבארבער —
האט הויך אויפ'ן הימעל צעלאכט זיך דער שפארבער;
האט הויך אויפ'ן הימעל דער שפארבער גענומען
ווי א פיש אינם וואסער די וואלקענס דורכשווימען.

אויב ס'וועט זיי דער טכויר, די קאך ניט דערשטיקען
אויב דעם יעגער פארפעלען וועט שרויט אריינצושיקען —
וועט שפארבער זיי כאפען, וועט שפארבער זיי פאנגען,
דאס האבען אויפ'ן פעלד דערציילט מיר די זאנגען.

די נאכט פיהרט דעם טאג פערהאנדלען.

פארנאכט ווען ס'דופטן די מאטשעיקעס
מיט דעם ריח פון ברוינע מאנדלען —
פירט די נאכט אוועק אין זעקל
דעם טאג, דעם גרויען וואו פאראהאנדלען.

סאווע האט זיך ווילד צעשריגען
דורך די טונקל-שווארצע צווייגן;
און די פלעדערמויז האט גענומען
פראטעסטירען מיט איר שווייגן.

באלד גענומען זיך באווייזן
אויף דער פעל הייס-רויטע טראפנס...
די בלויע נאכט אין שטילן שווייגען
לייגט דעם הימל זיך צוקאפנס.

גאסען = הענדלער

רעפּארטאַזש

אין די זומערדיגע הייסע טעג וואס גליען מיט היץ און פארנעקייט, זעהט מען זיי אין די גאסען, די הענדלער מיט זומערדיגע ארטיקלען, ארעמע דערשלאגענע מיט פארחושך'טע פנים'ער און אויסגעלאשענע אויגען. בייטאג לויפענדיג מיט זייערע ס ח ו ר ו ת, ז ע ע ן זיי אויס ווי פאר'משפט'ע וואס ווערן געיאגט פון זייערע פייניגער און פארנאכט גייען זיי אהיים מידע, מיט שווערע האמעטנע טריט אין זייערע ארעמע שטובען.

אין די זומערדיגע הייסע טעג ווערן די ארבייטסלאזע „סעזאהן - סוחרים" פצרקויפען „סאדע-וואסער", „לאדעס", האנדלען מיט צוקערוואַרג און זומערדיגע פרוכטען.

די לאדע-פאהרער, מיט זייערע פירקאנטיגע, ווייס - באמאהלטע ווענעלעך שטופען די צווי לאנגע דישלעס און פאהרענדיג שרייען זיי אויף הויך-באסאווע טענער: לאדי! לאדי!, זייערע לייבער זענען באגאסען מיט הייסע-אנגטטען, זייערע העלזער טרוקענען פון כסדר'דיגען רופען, און זייערע מאזאלידיגע בריהענדיגע הענט קילען זיי אין די קאלטע לאדע-בלעכען.

די סאדע-וואסער-פארקויפער טראגען קליינע מעשענע באלאנדעלעך וואס שווערען זיי אראב די קערפערס צו דער ערד. אין איין האנד דער באלאן, אין דער צווייטער א קיילעכדיג ווייס-ראשקעלע מיט צוויי גלעזער מיט די מיילער אראב אין וואסער-שווענקעכץ. דערשוויצטע צעיאכמעטע קוקען זיי זיך אום אין אלע זייטען, צי ס'גייט נישט קיין פאליציאנט. זיי רופען הויך: וואסער! וואסער! א „קאלטס און א גוטס, א סוף!

אויף הייסע טראטואַרען, אין גאסען-ווינקלען שטייען „הענדלער", קליינע בלאסע יונגלעך מיט פארטרוקענטע ליפעלעך, פארקויפען צוקערווארג פון גרויסע קוישען; מיט קוויטשעדיגע שטימעלעך רופען זיי: לאנדערינקעס! צוקערלעך, גוטע! ווייערע! צעהן פאר פינף!

אין דער גליעדיגער היץ זעען זייערע בלאס - אויסגעדארטע גופים'לעך אויס ווי פארטרוקנטע יונגע צווייגעלעך

אין דער תמימה שטייען ווייבער מיט גרויסע אפילקיס קארשען, טרושקאווקעס. וואס ווערען פון די היץ צעגאסען. זיי שרייען מיט הייזעריקע קולות: ווייבער! קויפטס! מאלינעס — וויין! געיעך! געיעך! ס'עט באלד נישט זיין!

די היץ ברענט זיי די אויגען און זיי דעקען זיך איבער מיט די אויסגעליידיקטע קוישען פון וועלכע ס'רינט ארויס רויטער זאפט און מישט זיך אויס מיט דעם שווייס פון זייערע פנימער.

אין די טעג וואס ברענען די גלידער, זעט מען אויך אויפן באזאר-פלאץ, „לאטשארזשעס"; עלטערע שוסטערס, וואס קענען קיין נייע שיך נישט מאכען, דרייען זיך מיט אויספארראכטענע שיך, טשאפעס, וואס הענגען אויף זייערע פלייצעס. צוגעפונדענע מיט דינע לאנגע שנורוואדלעס, זעען זיי אויס ווי זייערע אייגענע דארע העלזער. פון היץ און אויסגעמאטערטקייט דרימלען זיי איין אויף שוועלען פון געוועלבער, און הלומ'ען פון גרויסע פארטיעס שטיוול וואס זיי וועלען פירן אויף די יארידען.

„שאכערס" „האנדליאַזשעס" זיצען איינגעבויגען איבער בערג מיט סמאטעס, לאכעס און סארטירען צו די קאליר, קוקען אנגעשטרענגט, ווי זיי-גערמאכערס אין זייגער-געווערקען. פון זייערע פארפעדערטע בערד ציען זיך

בריוועלעך פון עמך
צו שער און אייזען
פון א רייזע אין קעלצער וואָיעוואָדסטוואָ.

דאָס שטעדטעל פ. ליגט אין א זייט אויף גאַנץ גרויסער וועלט. דאָרט אַהין האָט נאָך אפילו די טעכניק פון הונדערט יאָהר צוריק, נישט דערגרייכט; מיט דער באַהן קאָן מען דאָרט אַהין נישט צופאָהרען. ס'איז בלויז א נס פון השמים וואָס אויף דער וועלט זע- נען פאַרהאַן אויטאָמאָבילען; קאָן מען זיך אַהין אריין באַקומען. דאָס שטע- טעל אַליין, טיפיש יודיש. ס'דערמאָנט אין שלום עליכמ'ס, קאַסרילעווקע. אַזוי ל'משל האָט מיט א וואָך צוריק א שטיי- גער גערעגענט, טרעט מען נאָך היינט חי אויף ווייכע דיוואַנעס.

בעת מ'האָט געשטעלט די הייזער אויף דער הויפּט-גאַס, האָבען, זעהט אויס, אַלע בעלי - בתים, אנגעגרייט אנ'אָרט אויף באַלקאָנען, נאָר מחמת [illegible]מקיים, אַפנים, זענען זיי אי- בערגעלאָזט געוואָרען אין דערמיט נישט פאַרענדיקט.

קיין שטאָדט-ראָט מיט קיין מאַגיס- טראַט פאַרמאָגט נישט דאָס שטעטעל, דערפאַר קאַנדידאַטען אויף ראַטמענער פעהלען. מן הסתם, נישט פון כל המינים, אַרויסשטייגענדיג פונ'ס אויטאָ, האָט מיך באַגעגענט א חבר, א הויכער יונגערמאַן מיט איינגעפאַלענע באַקען, מיט טיף-אַריינגעזעצטע אויגען, מיט שוואַרצע, פון דער אַרבייט הענט. דערקענט גלייך, אַז דאָס איז א שוסטער - מייסטער. ער פיהרט מיך אַריין אין דעם איינציגען אין שטעטל „האָטעל" בל"ע. די בעלי-הבית'טעס זענען אַפנים שוועסטערן. לויט זייער [illegible] באַגאַזש וועלכען זיי טראָ- גען אויף זיך, האַרמאָנירען זיי ווייט נישט מיט'ן שטעדטיל. איך באַוויין אַפילו נישט זיך אַרומצוואַשען, ווי ס'קומען אַריין דריי באַבערדיקטע יודען. לויט די בערד, שוין אַלטע. אָבער איינקוקענדיג זיך נעהנטער — לגמרי נישט אַלט. פּנימ'ער אויסגעאיידעלטע, ווי ס'פּאַסט פאַר פערוואַלטונג'ס-מענער, פון דער האַנדווערקער - אָפּטיילונג. זיי פיהרען מיך אַוועק אויף א זיצונג. אויפ'ן וועג באַגעגענען מיר, א הויכען ברייט-ביינערדינגען מאַן, מיט א ליצי- פּעס-הוט, פון וועלכען ס'קוקט אַפּער א שוואַרצע שטופּרינע, ווי ביי דוד פינ- סקיס „יעקיל דער שמיד". א זאַט צו- פרידען פּנים, (לויט נוסח „פאָלקס-צייי- טונג" א בעל-הגוף) איך בין גלייך תופס אַז דאָס איז דער „פּרעזעס". ער הויבט גלייך אָן. 14 יאָהר — דערציילט ער — איז ער שוין נעבעך באַלאַסטעט מיט דער דאָזיגער פּרעזעסור. איך פרעגער אויף א חברי'שען שטייגער א זאָגהן: חבר „פּרעזעס" אפשר שוין באמת אביסעל צו לאַנג?...

פון די געשפּרעכען ווער איך גע- וואָהר, אַז אייגענטליך, קוקט מען מיך דאָ אויס, ווי משיח'ן להבדיל... ס'האָט זיך דאָ אריינגעכאַפּט די קליפה ר"ל, שיער נישט די מאַסאָנעריע. גאָט זאָל אויסהיטען... און זי טאַקי די אָפּאָזיציע בל"ע'ז, האָט דאָס אַזוי געשטורעמט, אַז איך זאָל קומען.

איך דערפיל שוין, אַז דאָ האָב איך געפּאַקט דעם אמת'ן העכט, עס שמעקט טאַקי פון קאָפּ... דער „פּרעזעס" דער- ציילט מיר זיין גדלות, וואו ער קומט אַלץ, און ווער ס'זענען זיינע „פּשיאַ- טשעלעס" און צום סוף ווייזט ער מיר א קאָרפּוס-דעליקטי, אַז ער באַזיצט א לעגיטימאַציע אויף טראָגען געוועהר... דאָס בילד איז געווען פאַרטיג. איך האָב איהם שוין כסדר געקוקט אויף די הענט; וואָס טו איך אַזוי, אַז ער ווייזט מיר דעם שיסערז... מירן אריין צום פּרעזעס אין שטוב. לייטישלעך איינגעאָרדענט, פּראָווינציאַל - גבירי'ש. די איבריגע פערוואַלטונג'ס-מענער זע- נען געבליבען אין דער קוך, נישט געוואָלט איבערטרעטען די שוועל פונ'ם „פּרעזעסישען" רייכען שלאָף- צימער, וואָס דינט איינצייטיג פאַרן סאַלאָן און קאַבינעט. דעם פּרעזעס האָט באַוויליגט זיי אריינצובעטען. איי- נער, דער קאַסיר, בלייבט הינטערשטע- ליג אין דער קוך. ער האָט זיך פאַר- היסט. דער „פּרעזעס" זאָגט איידעל: היסט זיך אויס...

מ'אינפאָרמירט מיך וועגן די סיבות פון דער אנטשטאַנענער אָפּאָזיציע. לויט די דערציילונגען טראָג איך ארויס דעם איינדרוק, אַז אפילו די סאַמע „רעוואָ- לוציאָנערן" האָבן מורא אימת המלכות... פאַרן פּרעזעס. פון דעם וואָרט „פּרע- זעס" פילט זיך, אַז ער האָט שטאַרק הנאה.

אויף דער קאָנפערענץ מיט דער אָפּאָזיציע, האָט מען זיך אביסעל גע- קרעקט. מ'האָט געזאָגט, נישט דערזאָגט. איינער א יונגערמאַן, וועלכער האָט עפּעס געוואָלט דערציילען, האָט כסדר זיך ארומגעקוקט, צי ער מעג, און סוף כל סוף גאָרנישט געזאָגט. זיין מאַיעס- טעט דער פּרעזעס האָט איהם געזאָגט, פריהער צי שפּעטער: אַז איך וועל וועלן וועט מען דיר פאַרמאַכען דעם ווערקשטאַט... איהם דעם „פּרעזעס" טאַנצט ארום א גרופּע מענטשען. פאַר- חושך'טע, דערשלאָגענע, פאַרקרענקטע יודישע בעלי-מלאכות, טאַנצען א שדים- טאַנץ: „פּרעזעס", רעפּערענט. א נס דער אָזאַן לאָזט נישט אריין. און אפשר האָט מען שוין פאַרגעבריט אַזאַ סאָרט יודיש געקנעכט'ס..

רבונו של-עולם וואו נעמט מען אַזאַ אייזערנעם בעזים אויסצוקערען דאָס ביסל אָנגעזאַמעלטע אָפּפאַל פון אונזער היימישער געזעלשאַפט. עמך! שטיי- אויף פון דיין לאַטאַרגיע! עמך, שער און אייזען: קוק זיך איין גוט אין דיי- נע אייגענע. דורך דיר אויסגעהאָדעוועטע בעלי טאַקסיס, קאָראָבקע-נעמערס.

עמך. שער און אייזען! דערפיל דיין כח, וואַרף אַראָב פון זיך די געלע לאַטע, אַז דער יודישער בעלי מלאכה איז נישט דערוואַקסען צו דער היינ- צייטיגער געזעלשאַפטליכקייט. חייז אַ ביישפּיל, דער איבריגער יודישער גע- זעלשאַפטליכקייט, אַז פאַר דיר זענען פונקט אַזוי הייליג, ווי פאַר אַלע יו- דען, יודישע עטיק, יודישער מאָראַל פאַרטרייב פון דיינע רייען די מאַכערס.

דעמאָלט מיין טייערער פריינד שער און אייזען, וועט מען א סך קאָנען דערגרייכען.

איבערגעגעבען צום דרוק דורך

ש. י. בן-יצחק

דער געוו. שוהל-כאָר נעמט אַ וואָרט.

ג. ה. רעדאַקטאָר!

מיר בעטען צוגעבען פּלאַץ אין אייער וו. צייטונג פאַר אונזער פאָלגענדע שורות:

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן די אַנגריפען אין „ראַדאָמער-קעלצער לעבען" פון פאַריגע וואָך, האַלטען מיר, געוו. כאָ- ריסטען פון דער גרויסער שוהל, עפּענט- ליך אויפצוקלערען פאָלגענדעס:

ס'איז נישט אמת ווי עס שרייבט די יוד. קהלה פערוואַלטונג, דאָס „די שוהל האָט שטענדיג געהאַט גענוג אויסצושטעהן פון ה' יאַפּפּע'ס און זיין כאָר'ס מיאוסע שטרייקען פאַר יעדען דאַווענען און יע- דעס מאָהל זינגען"; דאַגעגען איז אַלע- מען בעוואוסט דאָס דער חזן יאַפּפּע האָט אין משך פון פיעל יאָהרען געלי- טען נגישות ורדיפות. און די שפיכת-דמים זיינע צוליב'ן נישט אויסהאַלטען דעם באָר, וועלכען מ'האָט געהייסען אויס- האַלטען פון דער אייגענער קעשענע, כאָטש די פּענסיע איז בעשטאַנען פון א יש מאַין...

מיר כאָריסטען וועמען ס'איז נעהנטער בעקאַנט דאָס אָך - מ'שטייגנעזאָגטע „גליקליכע" לעבן פון חזן יאַפּפּע, און קאָ- נענדיג בעסער זיינע פערהעלטעניסען, ווייסען גאַנץ עפּעס אַנדערש צו דער- צעהלען.

געווען צייטען און דאָס גאָר נישט לאַנג, ווען ביים חזן יאַפּפּע איז נישט געווען פון וואָס יום-טוב צומאַכען. איז קומענדיג אין שוהל אריין, האָט מען איהם נאָך פּראָסט געזידעלט פאַרוואָס ר'דאַווענט נישט גוט און פאַרוואָס דער כאָר זינגט נישט. קיינער אָבער האָט זיך נישט איבערגעפרעגט און נישט געוואָלט וויסען, פון וואַנען, און צי האָט דער חזן אויף יום-טוב...

מיר ווייסען אויך צו דערצעהלען, דאָס נישט קענענדיג צוזעהן דעם צער פון חזן יאַפּפּע, האָבען מיר אין משך פון יאָהרען צוגעהאָלפען בוכשטעבליך אומזיסט זינגען. געווען צווישען אונז פערהייראַטע, טאַטעס פון קינדער, וועל- כע, אויב מ'האָט שוין זיי געצאָהלט, האָ- בען זיי געבראַכט די פּיס כאַנאַטעך לאַנג נאָך די קליינע נעבעכדיגע פאַר זלאָטעס.

ס'זענען אויך פערהאַן ביי אונז זינ- גער, וועלכע האָבען גענומען „קוויטלעך" צו עטאַט-צאָהלער, נאָך מיט עטליכע יאָהר צוריק. ביז'ן היינטיגען טאָג ווערט פון אונזערע עלטערן אַראָפּגערעכענט פון עטאַט, אַזוי אַרום ווערט צעמאַר- נעוועט די קליינע פאַר אויסגעהאָרעוו- טע זלאָטעס, פאַר וועלכער מ'מוז אָפּ- געבען גענוג צייט און מיה ביים איינ- שטודירען די קאָמפּאָזיציעס.

אָבער דאָס איז שוין פון לאַנג. לעצ- טענס האָט מען אינגאַנצען נישט געוואָלט צאָהלען דעם כאָר. האָבען מיר כאָריס- טען אויס מיטלייד מיט'ן חזן יאַפּפּע א געוויסע צייט מיטגעהאָלפען זינגען אומ- זיסט, אָבער ווי לאַנג איז דער שיעור, איז עס דאָך א קהל'ס זאַך און א חוץ דעם, צי האָבען מיר געקאָנט אין דער היינטיגער ביטערע צייט ווען פּרנסה איז מלחמה, אָוועקלעגען צייט אויף געהן זינגען און דאָס אָהן שום האָנאָ- ראַר?

מיר פּראָטעסטירען ווי אַמשאַרפסטען געגען אַעלכע מיני אויסדריקען און דאָס פון אנ'אינסטאַנץ, וועלכע האָט געבראַכט און דאָס איז אויך געווען איהר פליכט צו זאָרגען, אַז ס'זאָל נישט קומען דערצו, אַז מ'זאָל ברויכען יעדען ערב יום-טוב פאַרנאַכט אויפ'ן שוהל- פּלאַץ אונטערהאַנדלען מיט די זינגער אַז זיי זאָלען בעוויליגען צו זינגען אויף א בלויזען צוזאָג, אַז מ'וועט נאָך יום- טוב בעצאָהלען...

אפילו דאָס פאַריגע יאָהר אין די האָניג-חדשים פונ'ם חזנים-קאָנקורס, ווען ס'האָט געדאַווענט חזן ענגעלשטיין, האָט אויך דער כאָר פערשטרייקט צו סאַמע כל-נדרי ביינאַכט...

עס זענען דעריבער אויך נישט בע- רעכטיגט די ווערטער וועגען „אונבע- גרעניצטען חשק פון די כלי-קודש צו ציהען יניקה פון דער קהלה'שער פּוש- קע פאַר גאָרנישט טהוען". ווער האָט גאָרנישט געטהוען און אין וועמענס איניציאַטיוו האָט דאָס געברויכט זיין?

אגב וועגען בית-מדרש חזן קופּער, וועלען מיר ביי דער געלעגנהייט אי- בערגעבען דאָס אין דער שוהל האָט מען געהייסען דעם חזן יאַפּפּע „מאַכען" פון אנ'אַלטעל א טענאָר (?) (אנ'אוי- טענטישער פאַקט) אין דערזעלבער צייט איז אין בית-מדרש פערהאַן א ענערגי- שע פערוואַלטונג וועלכע דערלאָזט נישט צו אַזאַ צושטאַנד. דעריבער „פּאַסירט נישט אַזאַ פאַל מיט'ן חזן קופּפער".

און איצט עטליכע ווערטער וועגען חזנים-קאָנקורס. מיר שטעלען פעסט קאַטעגאָריש, דאָס ביז צום פערעפענט- ליכען דעם „קאָנקורס" איז חזן יאַפּע געווען געזונד. דאָס קומען אָבער פון אַנדערע חזנים אויף פּרובע האָט אינ- גאַנצען צוזאַמענגעבראַכען דעם עלענ- דען און בכבודן מענש, און זיין פאַ- מיליע.

און אויב ס'איז יאָ געשעהן, ד"ה אַז מען האָט פערקאָנטראַקטירט א חזן, האָט מען געברויכט בעוואָרענען זיך קעגען די אַלע ווערטער - געפּעכטען. בפרט קעגען אַזאַ זאַך פון סימ:אַטי- קער פון חזן ראַנטאַל וועלכע שרייבען: „אדרבא ווייזט אונז נאָך א שטאָדט וואו מענשען זאָלען זיך בעשטיערען מיט געלד פאַר א חזן ווי ביי אונז אין ראַדאָם". דער דאָזיגער זאַך רעדט גענוג פאַר זיך און נויטיגט זיך נישט אין קאָמענטאַרען.

און צו דער קהלה - פערוואַלטונג אַפּעלירען מיר: אַפּערירט נישט מיט קיין טרוקענע ציפערן, נאָר באַוואָרענט דעם אַלטען און קראַנקען חזן יאַפּפּע. דאָס ער זאָל נישט דאַרפען אויסגיין פון הונגער צוזאַמען מיט זיין פאַמיליע! ערלעדיקט דעם ענין בכי טוב, בכדי מיר זאָלען נישט דאַרפען זיין למשל ולשנינה פאַר אַנדערע...

די געוו. כאָריסטען
פון דער גרויסער שוהל
אין ראַדאָם

די וואהל-פערזאַמלונג פון דער געזעלשאַפט „בריאות"
צוגעשיקטער בעריכט ספּעציעל צום „ראַדאָמער - קעלצער לעבען".

פון דעם פערוואַלטונג'ס - בעריכט, וועלכען עס האָבען אָבגעגעבען ד"ר י. מילייקאָווסקי און ד"ר ד. געלבאַרט, זעהט מען, אַז די טהעטיגקייט פון דער פערוואַלטונג איז אין משך פון דעם פערגאַנגענעם יאָהר געווען בע- זונדער אינטענסיוו.

אין סאַנאַטאָריום זענען דורך דער צייט געווען 728 קראַנקע אונגעפעהר 173 טעגליך. פערלאָזען די סאַנאַטאָריע האָבען מיט א פערבעסערונג 387, אָהן א פערבעסערונג 143. געשטאָרבען זע- נען 22 קראַנקע.

הנחות בנוגע צום קוראַציע-אָבצאָהל זענען געוואָרען נעגעבען אויף א סומע פון 57.728 זל. 80 גר. (די סומען שטאַ- מען פון די פאָנדען, וועלכע זענען פערשריבען געוואָרען לטובת דער גע- זעלשאַפט).

דער דאָקטוירים און הילפס-פּערסאָ- נאַל בעשטעהט פון 68 מאַן.

אין משך פון בעריכטס-יאָהר איז די סאַנאַטאָריע „בריאות". א דאַנק דער שטיצע פון דער געזעלשאַפט, בעריי- כערט געוואָרען מיט נאָך א שטאָק פאַר 32 קראַנקע, מיט א ווינדע פאַר 6 פּער- זאָהן, מיט א מוסטערהאַפטע - איינגעאָר- דענטער אַפּטייק און מיט א דענטיסטי- שען און לאַרינגאָלאָגישען קאַבינעט. עס איז אויך איינגעאָרדענט געוואָרען א גרויסער רעקרעאַציאָנס-זאַל און רעמאָנ- טירט און אינוועסטירט געוואָרען די שוהל.

די פערוואַלטונג איז אין משך פון דעם בעריכטס-יאָהר צוגעטרעטען צו אָרגאַניזירן א פּראָפּאַגאַנדע - אָבטיילונג, אַלס הילפס- פאַקטאָר אין דעם קאַמפּף מיט שווינד- זיכט. צוליעב דעם דאָזיגען צוועק גיט זי אַרויס א חודש-זשורנאַל, וועל- כער ערשיינט פּעריאָדיש אין צוויי אויפלאַגען אין פּויליש און אין יודיש. דער פּאָפּולער-וויסענשאַפטליכער אָרגאַן איז שוין איצט פערשפּרייט איבער דאָס גאַנ- צע לאַנד און האָט זיך בעגעגענט מיט דער אָנערקענונג פון דער פּרעסע, ווי אויך צווישען די לעזער. די אויפגאַבען פון דער פערוואַלטונג אויף דער נאָהנטער צוקונפט געהען אין דער ריכטונג צו געפונען מיטלען, כדי צו פערגרעסערען די הנחות פאַר די אָרימע קראַנקע פון סאַנאַטאָריע, צו ראַציאָנאַליזירען די ערנעהרונג פון די קראַנקע, צו שאַפען ביי דער סאַנאַטאָריע אַרבייטס-וואַר- שטאַטען, א אַנטי-שווינדזיכטס-מוזעאום און א פאָלקס-אוניווערסיטעט. אויסער- דעם שטרעבט די פערוואַלטונג צו פערברייטערען איהר טעטיגקייט דורך א שטענדיגען קאָנטאַקט מיט דער פּראָ- ווינץ.

נאָכדעם ווי עס איז בעשטעטיגט גע- וואָרען דער פּרעלימינאַר-בודזשעט אויף דאָס יאָהר 1938/39 אויף א סומע פון 882.489 זל. 50 גר. איז מען צוגעטרע- טען צו די וואַהלען.

די פערוואַלטונג בעשטעהט פון: פּרעזעס סט. זיידענבויטעל, וויצע-פּרעז. מ. לאַנדאַ און ד"ר י. מילייקאָווסקי; סעקרעטאַרען: יוזעף שפּער און ד"ר ה. זעלדאָוויטש, סקאַרבניק לעאָן נויפעלד און פערטרעטער ש. באַשוק, קוראַטאָרען: ד"ר ד. געלבאַרד, מגר.ל. ליכטענפעלד, ד"ר י. מילייקאָווסקי און דירעקטאָר מ. זאַגייסקי. חוץ דעם געהען נאָך אריין אַלס מיטגלידער: דירעקטאָר סט. גייזלער, מ. גאָלדבּרום, ד"ר פּ. גאָלדשטיין, י. יאַנאַש, י. קאַטץ, אַדוואָקאַט מ. שיינבאַך און ש. שענברון. אַלס קאַנדידאַטען: ה"ה ביבערשטיין, י. באָראָוויק, ד"ר מ. גערמאַן, ל. סאַרנאַ, א. רעגירער; אדוו. ה. זילבערלאַסט פּראָפ. רעקטאָר א. ווייס.

רעוויזיאָנס-קאָמיסיע:

אדוו. י. באַומבערג, פּ. האַלפּערן, אינזש. האָפּענבלום אינזש. מ. ליכטענבוים און סט. ראָזענבערג.

אויפגעשטאַנען תחית-המתים.

די יודישע איינוואָהנער אויף מירעצ- קי גאַס האָבען בעשיינפּערלעך געזעהן דאָס נס פון תחיית המתים.

אויף דער דערמאָנטער גאַס נומער 10 האָט געוואָהנט די עלטערע יודישע פרוי ציטרינאָוויטש. יענע וואָך איז די פרוי קראַנק געוואָרען און אָבליגענדיג עטליכע טעג האָט ביי איהר אויפגע- הערט צו פונקציאָנירען דאָס הארץ און דער פּולס. די פרוי ציטרינאָוויטש איז געבליבען ליגען אָהן שום סימנים פון לעבען און די שטוב-מענשען זייענדיג זיכער, אַז זי איז געשטאָרבען, זענען אוועק נאָך א קוויטל צום דאָקטאָר און גלייכצייטיג געשיקט רופען די חברה קדישא.

ווען די חברה-לייט זענען צוגעטרע- טען צום „בר - מינן", אונטערצוהויבען כדי איהם אַראָבצולעגען אויף דער ערד, האָט זיך די „געשטאָרבענע" ראַפּטום א דיהר געטוהן און אויפגע- שטאַנען תחית המתים. אַלע וואָס זע- נען געשטאַנען דערביי זענען אויפגע- ציטערט געוואָרן, נישט גלויבענדיג זיי- ערע אייגענע אויגען. דער „מת" איז אָבער פאַרט לעבעדיג געוואָרען און מ'האָט איהם צוריק איבערגעלאָזט אין בעט. אַנדערע מענשען זענען אוועק צום דאָקטאָר, נאָכיאָגען די ערשטע שליחים, כדי זיי אָבצורופען. אַז מען ברויך שוין נישט די טויט-שיין.

די פרוי ציטרינאָוויטש האָט גע- לעבט נאָכדעם נאָך עטליכע טעג און דאַן איז זי געשטאָרבען.

ווייסע פעדימלעך, פּלאָנטערען זיך און זעען אויס ווי שפּינוועבס-נעסטען.

פון צווישען די הענדלער וואָס גע- פינען זיך אויף דעם באַזאַר - פּלאַץ טיילט זיך אויס א הויך שוואַרץ-יודעל מיט א רויטליכע נאָז. ער פאַרהילכט די לופט מיט אויסרופען זיין סחורה: „פּאַרצעליאַנא, פּאַרצעליאַנא"! וואָס גע- פינט זיך אין א הויך - קינדעריש וואָגעל פון אַלטען סיסטעם און וואו עס זענען פונאַנדערגעלעגט בראַקאָווע גלעזער, גרויסע, צעשפּאַלטענע טעלערס, קליינע קאַווע-טעפּלעך אָהן אויערען. מיט זיינע וויציגע אויסרופען ברענגט ער אריין אביסעל הייטערקייט צווישען די הענדלער וואָס שמאַכטען פון די טאָג-דושנעקייט.

ס'קלינגט אין דעם אַלעם דאָס ליד פון פאַרלוירענע אַרבעט. ס'איז דאָס געזאַנג פון נעצווינגענעם גאַסען-האַנדל.

מ. גוטהערץ.

געקומען 430 דאלאר פון ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק.

מיר האבען שוין געהאט געשריבען, אז דער ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק האט ארויסגעשיקט 500 דאלאר פאר ראדאמער יודישע אינסטיטוציעס. היינטיגע וואך איז אנגעקומען נאר 340 דאלאר. אין אן אויספיהרליכען בריעף פון ראדאמער רעליעף, ווערט אויפגעקלערט, אז לעולם האט דער רעליעף נעזאמעלט 500 דאלאר פאר ראדאם אבער געשיקט ווערט נאר 340. דאס איז דערפאר, ווייל 160 דאלאר האט דער רעליעף אראבגענומען און געלאזט ביי זיך איינצוקויפען א רענטגען-אפאראט פארן יודישען שפיטאל.

די 340 זענען נעשיקט געווארען אויף פאלגענדע 5 נעמען: קוראהווער, מ. דען, בושאצקי, פוקס און רעד. הערץ. דאס געלד איז אויסגעצאהלט געווארען היינטיגען דינסטאג דורך דער ווארשאווער האנדעלס-באנק אין זלאטעס אויף א סומע 1786 זלאטעס.

אין דערמאנטען בריעף ווערט אויסגערעכענט פאר וועלכע איגסטיטוציעס און וויפיעל, אבער דערביי ווערט אנגעמערקט, אז דער ראדאמער רעליעף גיעט פולמאכטען דעם 15-ער קאמיטעט צו ענדערען לויט זיין איינזעהן, אויב ער וועט געפונען פאר נויטיג און געוואונשען.

מאמע נישט „געדענקט" אז זי האט געהאט אמאהל א טאכטער

אין 18 יאהר ארום קומט די טאכטער מיט דאקומענטען אין די הענד.

אין שטאדט הערט מען דערצעהלען א סענסאציאנעלע געשיכטע.

צו א ראדאמער יודישער פרוי איז געקומען א יונג מיידעל, וועלכע האט זיך פארגעשטעלט פאר איהר טאכטער. די פרוי האט זי אנגעקוקט אן ערשטוינטע און געלייקענט שטיין און ביין, אז זי ווייסט פון גארנישט. נישט אנדערש נאר דאס מיידל האט א טעות און מ'האט איהר אויפגעגעבען א פאלשען אדרעס.

דאס פרעמדע מיידעל האט ארויסגענומען דאקומענטען, וועלכע האבען בעוויזען שווארץ אויף ווייס, אז די פרוי איז א בפירוש'ע לייבליכע מוטער דעם מיידעל'ס. אין די דאקומענטען איז געשטאנען געשריבען, אז מיט 18 יאהר צוריק איז די זעלבע פרוי געקומען אין א ווארשאווער קינדער-אנשטאלט און אבגעגעבען צו ערציהען א פיצעלע קינד, א מיידעלע פון עטליכע טעג.

ביז 18 יאהר האט דער אנשטאלט אויפגעהאלטען דאס קינד און דאן, ווען עס איז אויפגעוואקסען פאר א היבשע פריילין, האט מען זיי אריינגערופען אין דער קאנצעלאריע, און מ'האט איר ערקלערט, אז זי ווערט בעפרייט פון דעם ערציהונג'ס-הויז און אלס זעלבסשטענדיגער מענש זאל זי זיך אליין זוכען א תכלית אין לעבען. דערביי האט מען איר געגעבען די מעטריקע צוזאמען מיט איהר מוטער'ס דאקומענטען, אנווייזענדיג איהר, וואו און אין וועלכע שטאדט עס וואהנט איהר מוטער.

דאס 18-יעהריגע מיידל האט לאנג געוואנדערט פון ווארשא אהער און סוף כל סוף זיך דערשלאגען צו דער מאמע, וועלכע האט זי געוואלט פארלייקענען און נישט געקענט. די ראדאמער פרוי האט זיך ערשט גענוי דערמאנט, נאכן בעקענען זיך מיט'ן אינהאלט פון די דאקומענטען, פון איר אונלעגאלער פרוכט פאר דער חתונה...

זי האט זיך אבער געשעהמט פאר משפחה און בעקאנטע און דאס מיידעל פון שטוב ארויסגעטריבען, טענה'דיג, אז זי האט אליין נישט פון וואס צו לעבען.

דאס עלענדע מיידל, נישט האבענדיג וואו צו געהן, איז פון גרויס פערצווייפלונג אוועק אויף א גליטשיגען וועג, פערקויפענדיק זיך אין א זינדיק הויז. מענשען וואס האבען זיך דערוויסט פון דער דאזיגער געשיכטע בעמיהען זיך איצט ארויסצוראטעווען דאס 18-יעהריגע מיידעל פון אויסגעלאסענעם זומפ.

פארוואס קומט נישט פאר די זיצונג פון דער ניי-געוועהלטער גמינע-פערוואלטונג.

די ניי-געוועהלטע גמינע-פערוואלטונג ברויך, ווי באקאנט, וועהלען א פרעזעס מיט א וויצע-פרעזעס. צו דעם צוועק דארף גערופען ווערען א זיצונג, וועלכע קומט אבער נישט צו שטאנד צוליב דעם, וואס אין גמינע-לאקאל ווערט דורכגעפיהרט א רעמאנט.

מ'הערט אויך, אז די זיצונג וועט גישט פארקומען פריהער ביז וואן ס'וועלען זיך ענדיגען די „דריי וואכן". א סברה, אז די דאזיגע מימרא איז מעהר שפאס ווי ערנסט, ווייל די וואס זאגען דאס, בעגרינדען עס דערמיט, וואס אין די „דריי-וואכען", פון שבעה עשר בתמוז ביז נאך תשעה-באב, טאר נישט פארקומען קיין שמחה און מ'טאר אויך נישט מחדש זיין קיין נייע זאך; ווייסען מיר טאקע נישט, צי דער אויסוואהל פון א פערוואלטונג'ס-פרעזעס איז א שמחה, אדער א נייע זאך. דאכט זיך, אז ביידע נישט. פון יודישן שלחן-ערוך זענען ביידע זאכען נישט נעדרונגען.

אלא וואס דען? – תיקו.

און ת–י–ק–ו מאכט: טאנץ יודעלע קיין ווארשא...

2 גילדען מיט דריי זשעברעס פאר „העפליכקייט".

ס'איז אנגענומען ביי מענשען ארויסצווייזען העפליכקייט פאר צוגערייזטע פון דער פרעמד, ווען יענע ווייסען נישט גענוי די גאס, אדער דעם אדרעס פון יענעם, צו וועמען זיי ווילען זיך ווענדען. מען בעדיענט אזעלכע מענשען מיט אינפארמאציעס, נישט פערלאנגענדיג פאר דער טובה קיין שום בעלוינונג.

פון דעם דאזיגען עטישען כלל האט אבער נישט געהאלטען יאן טושימעק. ער האט אנומעלט בעגלייט דעם צוויזמערער איינוואוינער יוזעף קאצער צום היגען אדוואקאט באלעסלאוו וואשילעווסקי. קאפער האט געדאנקט זיין וועג-ווייזער און איז אריין צום אדוואקאט. טושימעק האט אויף איהם געווארט ביי דער טהיר און ווען קאפער איז ארויס, האט ער פערלאנגט פון איהם צוויי זלאטעס, שכר-טרחה. קאפער האט איהם ערקלערט, אז ער איז אונפערמעגליך און חוץ דעם זיך געווינדערט פארוואס ער דארף בעצאלען פאר אזא העפליכקייט, פאר וועלכע ער האט איהם שוין עטליכע מאהל בעדאנקט.

טושימעק איז דאן ארויס מיט לשון. פאר איהם איז ווייניג געווען א טרוקענער דאנק און ער האט נעפאדערט צוויי גילדען. ער האט זיך געווארפען אויף קאפער'ן מיט א ווילדע רציחה און מיט א שטיין איהם צובראכען דריי זשעברעס. קאפער אן'עלטערער און שוואכער מענש, האט זיך נישט געקאנט וועהרען און ער האט געמאכט א געוואלד. ס'זענען אנגעלאפען די דורכגעהער, וועלכע האבען טושימעק'ן אוועקגעריסען פון זיין קרבן און איהם דערנאך איבערגעגעבען אין די הענד פון דער פאליציי. קאפער איז געווען אזוי צע'ממית'ט, אז מ'האט איהם אבגעפיהרט אין שפיטאל, וואו ער האט דורכגעמאכט א לענגערע קוראציע.

מאנטאג איז טושימעק גע'משפט געווארען אין היגען קרייז-געריכט, וועלכער האט איהם צוגע'פסק'ענט דריי יאהר תפיסה.

20 טויזענד ארבייטער זענען פערזיכערט אין דער ראדאמער „אובעזפיעטשאלניע"

די ראדאמער אובעזפיעטשאלניע האט פערעפענטליכט א בעריכט וועגען איהר טעטיגקייט אין יאהר 1937. די סטאטיסטיק פון די פערזיכערטע ענטהאלט טשעקאווע פרטים, וואס שייך די בעשעפטיגטע ארבייטער אין די בעזונדערע אינדוסטריע-צווייגען אויף'ן שטח פון ראדאם און פאוויאט.

אין דער מאשין און מעטאל-אינדוסטריע ארבייטען 6017 ארבייטער, אין דער כעמישער 611, אין מינעראל 964, אין וועבעריי 173, אין פאפיר 198, אין גארבעריי 738, ביי האלץ 634, ביי שפייז 1437, ביי גאלאנטעריע-קליידונג 822, ביי בויאונג 298, אין טראנספארט-אונטערנעמונגען 1730, האנדעל און ביורא-אנגעש. 2698, אין דער הויז-ווירטשאפט און אלס הויז-וועכטער זענען בעשעפטיגט 2403 ארבייטער.

צוזאמען 19699 ארבייטער, יעדער פיערטער איינוואהנער פון ראדאם איז אזוי ארום פערזיכערט אין דער „אובעזפיעטשאלניע".

נישט גרינגשעצען דעם ענין

פון אפגעבן רעקורסן אויפן אויסגעמאסטענעם אומזאץ-שטייער.

די שטייער-אמטען האבען שוין פונאנדערגעשיקט די שטייער-צעטלען (נאקאזען) אויפ'ן אומזאץ-שטייער פאר'ן יאהר 1937. דאס ערשטע וואס דער בעוולה'טער דארף טוען, איז בעטען איהם ארויסגעבען די יסודות-מאטיוען אויף וועלכע דער אויסגעמאסטענער אומזאץ באזירט זיך. אהן דעם קען מען נישט שרייבען דעם רעקורס אין וועלכען ס'גענוגט נישט אפצווויינען, אז מלייזט נישט, אז די צייט איז א שלעכטע, נאר מען מוז שטירצען די יסודות, וועלכע האבען געדינט אויסצומעסטען דעם שטייער.

היי-יאהר איז אין פיל שטייער-אמטען, דאס שאצען פארגעקומען אינגאנצען אויף אנדערע אופנים ווי אין די פערגאנגענע יאהרען. מאנכע שטייער-אמטען האבען אלס יסוד גענומען די ערקלערונג פון די שטייער-צאהלער, וועלכע זענען אין גאנץ פיל פאלען געווען צופעליגע, נישט איבערטראכטע און האבן נישט געשטימט מיט'ן פאקטישען מצב און זענען געוועזן לרעה פון צאהלער. אנדערע ווידער שטייער-אמטען האבען געשאצט לויט א פערגלייך און דער גרעסטער טייל בע'עוולה'טע זענען טאקע ביי דעם לעצטען אופן פון שאצען.

דאס שרייבען דעם רעקורס איז, דאמאלס ווען דאס אויסמעסטען איז באזירט אויף די ערקלערונגען פון צאהלער אדער געשאצט דורך פערגלייך, שטארק בעשווערט און קיינער דארף דאס נישט גרינגשעצען. מ'דארף אויך געדענקען, אז דער טערמין פון אריינטראגען דעם רעקורס לויפט אב נאך 30 טעג.

דאס שרייבען א רעקורס, ווען דאס אפשאצען איז פארגעקומען דורכ'ן פערגלייכען מיט א אנדערע אונטערנעמונג פאדערט צו זאמלען פיעל פאקטיש מאטעריאל. דא גענוגט נישט די מיינונג פון זאכקענער, ווייל ס'מוזען גענומען ווערען אין אכט אויך די גרויס פון לאקאל, די הויך פון דירה-געלד, די צאהל אנגעשטעלטע, דאס פאכמענישקייט און פעהיגקייטען פון אייגענטימער א. ז. וו. אלזא ווי מיר זעהען מוז דער רעקורס גוט בעארבייט ווערען. דאס מוז טהוען א פערזאן, וועלכע בעזיצט גרויסע ערפאהרונג, פראקטיק קענטענישען פון אלע שטייער-פארשריפטען.

דרייסטער איינבראך אין צוויי געוועלבער.

אין דער נאכט פון זונטאג אויף מאנטאג זענען אויסגעפיהרט געווארען צוויי איינברוכען אויף פלאץ דריטער מאי. צו-ערשט האבען די גנבים זיך אריינבעקומען אין פערפומען-געשעפט „אוראדא" אויף יענער גאס און נאכ'ן „בעארבייטען" עס, האבען זיי אויפגעבראכען דאס הילצערנע ווענטעל, וואס טיילט אדורך דאס שכנות'דיגע טיטין-געוועלב פון טאמאנעק און דארט ווייטער פארטגעזעצט זייער „מלאכה".

צומארגענס, ווען ביידע אייגענטימער האבען געעפענט די געשעפטען, האבען זיי גארנישט בעמערקט, אז ביינאכט האבען דא געבאלעבאטעוועט גנבים און זיי גוט בודק געווען. די גנבים האבען עס געמאכט אזוי פארזיכטיג און „סיסטעמאטיש", אז ס'איז גארנישט געווען צו דערקענען.

ערשט שפעטער האבען זיי דערזעהן, אז זיי האבן געהאט „נאכט-געסט", וועלכע האבען צוגע'לקח'ענט ביי דער פירמע טאמאנעק וועקסלען, פאסט-מארקעס, סחורה און מזומנים אויף א סומע פון 1310 זל. ביי „אוראדא" געלד און פערפומען אויף א סומע פון 600 זל.

מען איז זיך משער, אז דאס זענען געווען ווארשאוער „ספעציאליסטען" וואס האבען געוואנט אויף אזעלכע איינברוכען אין סאמע צענטער שטאדט.

אט דאס הייסט „קוואליפיקאציעס."

די היגע יודיש-פוילישע צייטונג „טריבונא" פון פאראכטאגען פרייטאג שרייבט וועגען א געוויסען ל. פישמאן, אז ער האט אטאקירט דעם יודישען ראטמאן גבריאל וויסמאן אויף אנ'איפן, וואס גרעניצט זיך מיט דענונציאציע, און, אז ער שאנטאזשירט אים אין א ענין פון פאליטישען כאראקטער.

„טריבונא" שרייבט אויך, אז פישמאן האט געפעלשט דעם אונטערשריפט פון ראדאמער ליטעראט י. ב. שטריימאן, פערעפענטליכענדיק א פראפארירטע דורך זיך אליין ערקלערונג פון ה' שטריימאן אהן זיין. שטריימאנס, וויסען און געגען פערבאט פון לעצטען דריקט ער זיינע שאפונגען.

אלזא דריי „מצווה'לעך": דענונציאציע שאנטאזש און פעלשונג. אט דאס ווארפט פאר די „טריבונא" אט דעם יעניגען וואס האט יאהרען לאנג געפיהרט די חשבונות און די ביכער פון „עזרה", בוסק און בית-יתומים.

נישט קיין מיאוסע קוואליפיקאציעס.

און נאך א זאך ווערן מיר געוואהר פון דער „טריבונא". אז אין זיין הויז אויף פאשא הערשט דער אריער-פאראגראף.

נאך איין „וואזשנע" מעלה.

סטרוזשא.

די געאגראפיע פון דעם דערפעל סטרוזשא זאגט גארנישט. עס איז א סמוך צום העק-שטעדטיל אזאראוו, וואס איז ביי יודען בעקאנט מיט איהר קייט רביים א. נ. אזאראווער דינאסטיע, וועלכע איז פערברודערט מיט די מאדזשיצער דינאסטיע. קיין אנדערע בעדייטונג האט דאס שטעטל אזאראוו פאר יודען נישט (אויסער מיט די פאר יודישע חסידישע גבירים, וואס ווילען זאגאר קיין פאר אלטע ברעטער פאר די „טאז"-קאלאניע נישט אויסבארגען.) זענען געקומען יודען און פערליינט אין דעם דערפעל א לופט-ארט מיט פענסיאנאטען. (גאנצע 3 פענסיאנאטען) און מען קומט צו פאהרען געניטען פון געשמאקטען וואלד, וועלכער געהערט צום דערבייאיגען פריץ, בע'טעמ'טע מאכלים, און שטיקען זיך אין די ענגע און שמוציגע פויערישע האטקעס.

• • •

די פיאנערען און מיטגרינדער פון „דאטשע ארט" סטרוזשא בעשטעהט פון 3 גרופען: די ערשטע גרופע בעשטעהט פון מענשען, וועלכע האבען ליעב ביידע: דעם וואלד און די קעשענע און צו דינען ביידן ליבעס צוזאמען קומען זיי אויף לופט קיין סטרוזשע; דא האבען זיי וואלד און ס'ריהרט קיים אב די קעשענע – קארג – און רייך.

די 2-טע גרופע בעשטעהט פון פערזאנען, וועלכע האבען ליעב לופט, נאר ס'איז ביי זיי אבער ליידער לופטיג אין קעשענע – ארימע פערשוואונדער.

די 3-טע גרופע איז די סימפאטישסטע אהער געהערט אונזער יוגענד, ביידע געשלעכטער פון די ארומיגע שטעטלעך, וועלכע זוכען אין די שאטענס פון די סטרוזשער סאסנעס די אמת'ע ליבע.

אויב איהר וועט טרעפען אונזערע יונגע פאהרלעך שפאצירען אין גרעסטען רעגען מיט פערפלאמטע פנימ'לעך זאלט איהר נישט שטערען, דאס איז דאס עכטע און אריגינעלע ליעבע פייער, וואס אפילו דער רעגען קען נישט פארלעשען. עס איז דער אש תמיד – לא תכבה.

• • •

אום נישט צו געבען קיין פעהלערהאפטע פיזאנאמיע פון סטרוזשע מוז אויך דערמאהנט ווערען די גייסטיגקייט פון סטרוזשא:

אין דערפעל לאזשיזין און פראווען רביסטווא דער אזאראווער רב ר' ראובעלע דער מאדזשיצער רבי ר' יחזקאלע, ווי אויך 2 רבישע קינדער, אדמו"ר-אפליקאנטען, וועלכע זענען זיכערער מיט זייער רבישע כסאות בעולם הזה, ווי מיט שטיהלען אין גן-עדן בעולם הבא. דאס זענען ר' שמחה אייגער דער עלטסטער זוהן פון לובלינער רבין און ר' ישראל עפשטיין דער קרוינפרינץ פון טשמיעלאווער רבין.

די 4 זענען דאס די גייסטיגע עליטע פון לופט-ארט סטרוזשע א גאנצען זומער.

זייערע זומער-רעזידענצען דינען אלס טרעף-פונקט פאר אלע חסידישע לעטניקעס, וואו מען דאוונט מיט מנין, מען הערט תורה, חסידות א. ד. ג.

• • •

הארט נעבען די רבישע תורה-שטיבלעך, געפונען זיך די עס-שטיבלעך פון אפרים'ס פענסיאנאט, אזוי, אז דער תורה-ריח מיט'ן געבראטענ'ס געשמאק מישען זיך אויס אין די לופט. עס איז אנ'עקסטראקט א נעמיש פון קמח און תורה.

די תורה-שמועסען פון די רבי'ס ווערען פערגלייט דורך די קלאנגען פון מעסער-טעלער-גאפעל פון דערבייאיגען פענסיאנאט-שטיבעל.

עס איז דארט פערפלאכטען דער קערפער מיט'ן גייסט.

• • •

ביים שאפען דאס לופט-ארט סטרוזשע האבען די גרינדער ווייזט אויס מעהר געזארגט פאר'ן גייסט, ווי פאר'ן קערפער ווייל מען האט נישט בעזארגט א ריין פיזאלאגיש-קערפערליכע פונקציע, וואס איז פערבונדען מיט'ן עסען.

ווייזט אויס, אז די סטרוזשער פענסיאנאטען בעטראכטען זייער בעשפייזונג אלס מן. אויב אזוי איז סטרוזשע אין ארדנונג.

ס'זאלען נאר נישט ענטשטעהען קיין ערישע קרינערס און מורמלערס פון שנים נפשנו קצה בלחם הקלוקל.

הלוואי.

א. פריידענטאל.

דאָס לעבען אין קעלץ.

וואַד־נאָטיצען.

פערגאַנגענעם זונטאָג איז פאָרגעקומען אַן אויסערגעוועהנליכע פערזאַמלונג פון בית־זקנים. אין קהלה - לאָקאַל. (אויספיהרליך אויף א צווייט אָרט), אַז די קהלה זאָל אויסצאָלען די בעשטימטע סובסידיע, און זי נישט לאָזען בלויז אויפן פאַפיר.

ביי די לעצטע קהלה־וואַהלען האָבן די פערשידענע קאַנדידאַטען מיט זייערע קרעמלעך אָנגעשלאָגען אין די „בית - זקנים" טהירען, בעטענדיג אַ קליינינקייט: שטימען. פערשטעהט זיך, אַז מ'האָט די זקנים צוגעזאָגט גאָלדענע בערג. ס'וועט זיין וואויל און ליכטיג זיין, אויב זיי וועלן נאָר שטימען.

אָבער איצט ווען מען זיצט אויף די „בענקלעך" ביד רמה, פאַרגעסט מען אין די הבטחות, אַזוי, אַז די בעשטימטע סובסידיע בלייבט... אויפ'ן פאַפיר.

דער מאַגיסטראַט ווידער האַלט אין בעצוג צום „בית - זקנים" פון פוחת והולך, וואָס אמאָהל וועניגער. מיט אייניגע יאָהר צוריק, האָט נאָך דער מאַגיסטראַט אויסגעצאָהלט א יעהרליכע סובווענץ פון אייניגע טויזענד זל. היינט האַלט ער ביי גאַנצע 200 זל. (צווייהונדערט) א יאָהר. און דאָס מוז מען ערשט אָברעכנען ביי די שטאָטישע וואַסער־לייטונג, פאַר וואַסער. די בלימעל־אַקציעס, וואָס פלעגען איינגעאָרדענט ווערען, האָבען אמאָהל געברענגט אייניגע הונדערט זל. הכנסה, היינט צו טאָג קען אַזאַ אַקציע ברענגען ביי אינטענסיווע אַרבייט, ביז 70־80 זל. העכסטענס.

און דאַדורך וואָס פון די פרייוויליגע בעשטייערונגען פון די באַפעלקערונג קען זיך דער בית־זקנים נישט אויסהאַלטען. וואָרום שוין צום היינטיגען טאָג באַטרעפט דער דעפיציט איבער 3000 זל. דראָהט דעריבער אַנ'ערנסטע געפאַהר דאָס די דאָזיגע אינסטיטוציע זאָל ליקווידירט ווערן.

ס'קומט אויפן געדאַנק דער בעקאַנטער אַנעקדאָט מיט'ן רוסישען ריכטער פאַר וועמען דער יוד האָט אַנגעקלאָגט זיין קריסטליכען שכן וואָס האָט אַרויסגעלאָזט דאָס חזיר אויפן הויף, און רייבענדיג זיך אין קלאָץ, איינגעלעגט די סוכה. דער דאָזיגער באַיאַהרטער ריכטער האָט אַריינגעחקרנ'ט אין דער מעשה, און געקומען צום אויספיהר: דער יוד איז זיכער נישט שולדיג, וואָרום ר'איז דאָך דער געליטענער. דער גוי ווידער האָט דאָך אַרויסגעלאָזט דאָס חזיר פאַשען, אָבער נישט ער זאָל איינלעגען די סוכה, און דאָס חזיר איז אויך נישט שולדיג, ווען נישט דאָס קלאָץ, וואָלט עס נישט איינגעלעגט די סוכה, אַלזאָ האָט ער אַרויסגעטראָגען אַנ'אורטייל, אַז שולדיג איז ס'קלאָץ.

די היגע יודען צאָהלען, די קהלה וויל צאָהלען, נאָר זי האָט נישט, דער מאַגיסטראַט איז דאָך אויפסנייע אין „אָרדנונג" ר'צאָהלט דאָך, אַזוי אַז אַלע זענען גערעכט, נאָר שולדיק איז נעבעך... די זקנה.

אָבסערוואַטאָר.

שטורמישע פערזאַמלונג פון «בית - זקנים».

זינט אַ לענגערע צייט, געפונט זיך דער אָרטיגער בית־זקנים, אין אַ קריטישע לאַגע. ס'דראָהט אַ געפאַהר, אַז די דאָזיגע וויכטיגע אינסטיטוציעס זאָל ליקווידירט ווערען. דער בודזשעט האָט יעהרליך אויסגאַבען אויף דרייצען טויזענד זל. בעת די איינקונפטען פון דער שטאָדט, צוזאַמען מיט די געשענקטע מיטאָגען, בעטרעפען איבער 9 טויזענד זל. די לייטונג מיט'ן פרעזעס ה' ד"ר פעלך בראש, נישט געפונענדיג קיין אויסוועג האָט זיך אָנגעגעבען אין דעמיסיע. די פערזאַמלונג איז דעריבער גערופען געוואָרען אויסצוּוועהלען אַ נייע לייטונג.

די ערעפענונג'ס־רעדע האַלט ד"ר פעלך, וועלכער וויזט אָן אין קורצען, אויף דער געשאַפענער לאַגע, פאַר וועלכער די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַלט אויסשליסליך אויף דער קהלה, וועלכע צאָהלט נישט אויס די יעהרליכע סובסידיע.

אין דער דיסקוסיע בעטייליגט זיך דער דאָזאָר משה אייזענבערג, וועלכער ערקלערט צווישען אַנדערען, אַז די קהלה זעלבסט געפונט זיך אַליין אין אַ שווערע לאַגע, דען די עטאַט־צאָהלער, זאָגאָר די גרויסע פירמעס, זענען שולדיג פאַר אייניגע יאָהר עטאַט און נוצען אויס אַלע מיטלען נישט צו בעצאָהלען.

דעם ה' אייזענבערג ענטפערט אָב ד"ר פעלך, וועלכער זאָגט, דאָס אויב די היינטיגע קהלה־לייטונג, קען נישט אויפמאַהנען און אננעמען די געהעריגע מיטלען דער עטאַט זאָל איינקאַסירט ווערען, ברויכען זיי צו לעגען די מאַנדאַטען, וואָרום דער איצטיגער כאַאָטישער צושטאַנד איז נישט דערלאָזבאַר.

אין דער ווייטערדיגער דיסקוסיע בעטייליגען זיך די ה"ה חיים זאַגייסקי, יצחק קאַרמאַן און אַנד.

דאַן ווערט די פערזאַמלונג געשלאָסען.

דער המשך וועט פאַרקומען אין צוויי וואָכען אַרום.

ס'איז צו האָפען דאָס די היגע בעפעלקערונג וועט וויסען ווי געהעריג אָבצושאַצען די עגזיסטענץ־וויכטיגקייט פון דער דאָזיגער אינסטיטוציע און אויף די נעכסטע פערזאַמלונג קומען מאַסענווייז.

אַנ'ענדערק, — וואָס ס'געפעלט נישט אַז מען רעדט אידיש.

פערגאַנגענעם שבת האָבען ביים שטאָדטישען וואָקזאַל שפּאַצירט צוויי יודישע יונגעלייט, די ה"ה ראובן פּאַקטאָר און מלך זייפמאַן, פּלוצלינג איז זיך אַדורכגעגאַנגען אַ יונגער קריסט מיט'ן „גאַניעק־וואַרשאַווסקי" אין דער האַנד און זיי אויסגעמוסר'ט הלמאי זיי רעדען זשאַרגאָן. בעקומענדיג אַ געהעריגען ענטפער האָט דער „העלד" אָבגעצויגען.

סענסאַציאָנעלע גנבה־געשיכטע אין קעלץ.

קעלץ האָט לעצטענס מיט אַ סענסאַציאָנעלע גנבה־געשיכטע וואָס איז איצט דאָס געשפּרעך פון טאָג. די געשיכטע איז פאָלגענדע:

מיט אַ קורצע צייט צוריק האָט דער פערטרעטער פון דער „לודביקוב־הוטע" דער יודישער יונגערמאַן ה' נ. ש. פערלוירען אַ פאָרטפעל מיט וועקסלען פון 14 טויזענד זל. און נישט קוקענדיג וואָס ער האָט געמאַכט די געהעריגע בעוואָרענונגען, דאָך געמאָלדען דורך פּלאַקאַטען ספּעציעלע, אַז ער גיט דעם עהרליכען געפינער 200 זל. און אָט פערגאַנגענע וואָך האָט זיך צום ה' נ. ש. געווענדעט אַ יונגעל מיט דעם פאָרטפעל און פערלאַנגט די צוגעזאָגטע פּרעמיע. בעקומענדיג נאָר הונדערט האָט ער זיך צוגעמאָהנט די רעשט און דאָ האָט איהם ה' נ. ש. אָנגעהויבען שטעלען פראַגען. פון וואָרט צו וואָרט, האָט ער זיך דערוווסט, אַז דעם פאָרטפעל האָט ער נישט פערלוירען, נאָר ס'האָט איהם אַרויסגעגנב'עט אין קלוב „טאָוואַזשיסקע" דער ה' ד. (וועמענס נאָמען מיר גיבען נישט אָן צוליב פערשטענדליכע טעמים.) מיינענדיג, אַז ס'ליגט געלד.

כאַראַקטעריסטיש דאָס דער ה' ד. איז אויך אַ מיטגליד אין קלוב און אַריינעמען נעמט מען נישט דאָרט אַריין בילע־וועמען. ס'קאָסט 50 זל. „ספּיסאָווע".

מיט דעם גאַנצען ענין פערנעמט זיך די פּאָליציי.

וואַרנונג.

איך וואָרען צו היטען זיך פאַר ישראל משה לעדערמאַן (זון פון שלמה און גיטל) א פריזירער פון קעלץ, וועסאָלאַ 19, וועלכער האָט אונטערן צוזאָג מיט מיר אַנ'עלענדע יתומה התונת צו האָבען — מיר א וואָך פאַר דער חתונה צוגע'גנב'עט 10 טויזענד זלאָטעס און פערשידענע ווערטפולע חפצים וואָס איז געווען בלוטיג אויסגעהאַרעוועט געלד. עס ווערט געגען אים געפירט א געריכטליכע אויספאָרשונג. איצט פאַרט דער שווינדלער איבער שטעדט און זוכט פרישע קרבנות. איך בעט אַז קיין שום רב זאָל אים נישט געבען חופה־וקדושין.

ראַכעלאַ גראָספעלד קעלץ, פאָלנאַ 8

Ajencja Ubezpieczeniowa
A. Frydman i W. Zimnowoda
Kielce, ul. Focha 50 tel. 13-42

רעפרעזענטירט אַלע אינלענדישע און אויסלענדישע אַסעקוראַציע־געזעלשאַפטען.
ערלעדיגט פּינקטליך אין גאַנצען לאַנד אַלע אַרט פערזיכערונגען!
איבערהויפּט פייער, גנבה א. ד. ג. אַסעקוראַציעס
לאַנגיעהריגע ערפאַהרונג — אונבעגרעניצטען צוטרוי.

M. TENENBAUM
Artykuły Techniczne
KIELCE, Sienkiewicza 23
Tel. 13-27

poleca:

pasy transmisyjne, gazę szwajcarską oryg. DUFOUR, przybory młynarskie i tartaczne, wyroby gumowe, art. techniczne.

אָבטיילונג פאַר אָסטראָוויעץ, אָפּאַטאָוו, וויערזשבניק און אומגעגענד.

וואַד־שפּיגעל
צו די שלשים פון שלמה בן יוסף ז"ל

עס זענען שוין אריבער 30 טעג פון די שרעקליכע תליה פון קדוש שלמה בן יוסף ז"ל. געפאָלגט פון מאַסען רציחות און אויפגעשווידערט פון די טאָג טעגליכע נייע מאָרדען, וועלכע קומען פאָר אין א"י דורך ישמאעל'ס אייניקלעך האָט דאָס פאָלק נישט קיין צייט און קיין כח צו פערטראַכטען זיך ביים קבר פון קדוש שלמה בן יוסף ז"ל ווייל די פּיין פון היינט מאַכען פערגעסען די צרות פון נעכטען.

• • •

אַ טרויעריג קאַפּיטעל, וואָס חזרט זיך שטענדיג איבער. שוין אין מצרים אין ערשטען יודישען גלות בעגעגענען מיר זיך מיט'ן ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה; זיי האָבען דאַן אַזוי ווי היינט נישט געקענט אויפנעמען די גאולה־בשורה וואָס משה רבינו האָט זיי געבראַכט, נישט ווייל זיי האָבען צו דער גאולה נישט געשטרעבט, נאָר מקוצר רוח ומעבודה קשה; די פּיין, די שווערע אַרבייט, דער שרעקליכער רעזשים האָט א פערוויסטונג אין זיי אַריינגעבראַכט, דאָס זיי זענען גייסטיג נישט געוועזען פעהיג אָפּצונעמען דעם גאולה־אָנזאָג וועגן אויסלייזונג, וואָס משה רבינו האָט זיי, אין מצרים, צו זייער שקלאַפען־אַרבייט צוגעטראָגען.

• • •

טרויעריג בעריכטען די טעגליכע ידיעות פון א"י, טאָגטעגליך האָבען מיר קדושים, אומשולדיגע, יונגע, ריינע יונגעלייט, וועלכע האָבען דערהערט דעם רוף פון די מאַמע א"י און געקומען איהר אויפבויען ביים אויפבויען אומקומען.

יעדער אומגעקומענער קדוש ווערט בעגלייט מיט מיליאָנען טרויער־זיפצען פון יודען אויפן גאַנצען ערד־קוגעל.

דער אונטערשיד אָבער פון די אַלע אומגעקומענע ביז'ן הרוג־מלכות שלמה בן יוסף איז דער, וואָס דאָ קומען אום מענשען דורך מערדערס, אונבעקאַנטע רויבער - באַנדעס. דאַגעגען דאָס בלוט פון קדוש שלמה בן יוסף ז"ל איז פערגאָסען געוואָרען דורך אַ מכלומרשט בית־דין, וועלכעס האָט גערעכטפערטיגט דעם אורטייל.

דאָס גאַנצע יודישע פאָלק בעטראַכט אָבער דעם קדוש אַלס אונשולדיגער הרוג־מלכות, ווייל מיר האָבען אין אונזער יודיש א"י א יודיש בית - דין, א רבנות הראשית, וועלכעס האָט אויף שלמה בן יוסף ז"ל אַרויסגעגעבען אַ פערעהרונג – און בעפרייאונג'ס־אורטייל און נאָר דער פּסק איז פאַר אונז פערפליכטענד און נישט דער פּסק פון מלכות הרשעה.

• • •

אויף זייער וועג קיין א"י האָבען די יודען געהאַט די לעצטע סטאַציע אבל השטים וועלכע איז געוועזען אין לאַנד מואב ביי די גרעניץ פון א"י. פון דער סטאַציע אבל השטים זענען די יודען שוין דירעקט אָנגעקומען אין געגאַרטען און צוגעזאָגטען לאַנד; עס איז אַנ'ערמוטיגונג וועג־ווייזער, אַז אויך נאָך דעם היינטיגען אבל, נאָכן יעצטיגען טרויער קומט די געגאַרטע גאולה־שטרעבונג אין צוגעזאָגטען א"י.

אהרן פרידענטהאַל.

פערליבט זיך אין אַ קריסט און פערשוואונדען.

דאָס שטעטל אָזאַראָוו ביי אָסטראָוויעץ קלינגט מיט'ן נעלם־ווערן פון די אָרטיגע 17־יעהריגע שבע לעדערמאַן א טאָכטער פון אַנ'אָזאַראָווער יודישען בעל - הבית.

שוין א לענגערע צייט ווי דאָס מיידעל האָט זיך פאַרבלאָנטערט אין א ליבע מיט היגען קריסטליכען עלעקטראָטעכניק עדוואַרד זובזשיצקי.

דעם מיידעלס עלטערען האָבען זיך פערשטענדליך קאַטעגאָריש געגענגעשטעלט דעם אַרישען שידוך, און געשטערט דאָס צוזאַמענטרעפען זיך פון דערמאָנטען פּאָרעל.

פאָראויספיהלענדיג א געפאַהר האָבען די עלטערען געדונגען א בעצאָהלטען מענש, וועלכער האָט דאָס מיידעל א גאַנצען טאָג אָבגעהיטען, בעצאָהלענדיג דעם געדונגענעם פון די לעצטע גראָשענס (ווייל דעם מיידעלס עלטערן זענען אָרימע אַרבייטס־מענשען), דעם לעצטען מיטוואָך איז דעם פערליבטען מיידל געלונגען אַרויסצודרעהען זיך פון די געדונגענע וואַך, און גייענדיג צו דער פּאָסט — איז זי פערשוואונדען, נישט איבערלאָזענדיג נאָך זיך קיין שום שפּורען.

צומאָרגענס איז אָנגעקומען א בריעף צום אָזאַראָווער פּאָליציי־אַמט אין וועלכען דאָס מיידל מעלדעט וועגען איהר אַנטלויפען, ערקלערענדיג דאָס זי האָט פון שטוב גאָרניט מיטגענומען. דאָס אַנטלויפען שרייבט זי – איז פון „איבערצייגונג"

עס אין אינטערעסאַנט צוצוגעבען, אַז דאָס מיידל איז ווירקליך א בילד שעהנהייט, דער היפוך פון איהר חתן וועלכער איז דאָצו א געפעהרליכער סוכאַטניק.

פון אַרבייטער־לעבען.

אין שטרייק פון די היגע טישלער און בעקער־אַרבייטער האָט אונטערוועגירט דער אַרבייט'ס־אינספעקטאָר.

צווישען די טישלערס איז דערגאַנגען צו א פערגלייך לויט וועלכען זיי בעקומען 20% הוספה.

ביי די בעקערס איז צו קיין הסכם נישט דערגאַנגען און דער שטרייק דויערט ווידער.

קאָנפערענץ פון נאַטשעלניק פון שטייער־אַמט אין האַנדווערקער־פערבאַנד.

אין היגען האַנדווערקער־פעראיין איז פאָרגעקומען אַנ'אינפאָרמאַציע־קאָנפערענץ אויף וועלכער עס זענען געוועזען אַנוועזענד דער ה' נאַטשעלניק פון היגען שטייער־אַמט מגר. דראָזשדזשיק מיט'ן רעפ. קורטאַ.

דער ה' נאַטשעלניק האָט אויפגעקלערט די פערזאַמעלטע האַנדווערקער דאָס דער שטייער־אַמט וועט ערלעדיגען יעדען איינציגען בירגער אָביעקטיוו און געוויסענהאַפטיג. יעדער איינער קען אין זיין אייגענעם אינטערעס קומען פערזענליך אין שטייער־אַמט ערלעדיגען זיין ענין. ער האָט דערביי קאַטעגאָריש אונטערגעשטראָכען, דאָס קיין זייטיגע אינטערווענצן וועלען נישט צוגעלאָזט ווערען און אויב דער האַנדווערקער־פעראיין, וויל דורכאויס, אַז פאַר די מיטגלידער זאָל אינטערווענירן זייער סעקרעטאַר מוזען זיי זיך אין די פראַגע ווענדען צו דער שטייער־קאַמער.

ביז דאַן אָבער וועט קיין שום זייטיגע אינטערווענצן נישט דערלאָזט ווערען.

KINO APOLLO

ביז זונטאג איינשליסליך!
גרויסער פערדאפעלטער פראגראם
אלס ערשטער פילם
מיט זשאן גראפארד און ראבערט יאנג
די דאמע אויף צוויי וואכען
אלס צווייטער פילם
ZAUFAJ MI
מיט פראנקאט טאנע מאורען א'סוליוואן

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פראגראם
שבת 3 און זונטאג 12 און 1[45] אז.
1) **די דאפעלטע חתונה**
2) **BŁĘKITNA ZAŁOGA**
Od poniedziałku
גרויסער פערדאפעלטער פראגראם
אלס ערשטער פילם
Swiecznik Królewski
אלס צווייטער פילם
ŻYCIE WE DWOJE

פאליציייאישע כראניק.

די היגע איינוואוינערין ה. גוטקאווסקא האט געמאלדען דער פאליציי, דאס זי האט אוועקגעגעבען א פויזנער ארכיטעקט א פינגערל אין דער ווערט פון 105 זל. צו פעריכטען און ווי א שטיין אין וואסער...

א"י-סטודענטען אין קעלץ

א גרופע קעלצער יודישע סטודענטן וואס שטודירען אין א"י, זענען לעצטענס געקומען אויף א בעזוך אין וייער היימאטס-שטאדט אויף די פעריען מיטברענגענדיג גלייכצייטיג א לעבעדיגען גרוס פון ישוב.

POLECA:
Szyboszlif
RADOM
Żeromskiego 20
Telefon 23-20
Lustra
Szkła szlifowane
Szyby

פרייטאג ראש חדש מנחם-אב, איז דער ערשטער שמערצליכער יאהרצייט פון אונזער מאן און פאטער
פונדאטאר פון בית-יתומים, און זקנים הויז

צבי הירש זאגייסקי

די אלע וואס האבען זיך בעטייליגט אין די מצבה - ענטהילונג אויפ'ן קעלצער בית - עולם, און אויך אין דעם סיום הספר, צום אנדענק פון אונזער **מאן** און **פאטער** ז"ל דריקען מיר אויס א הארציגען דאנק.

די אין טיפען טרויער פערבליבענע:

פרוי, זוהן, טעכטער, איידעם, שנירען, און אייניקלעך

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół to
kuchenki, żelazka grzejniki do rurek poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

צו דער יודישער באפעלקערונג אין ראדאם.

איך מאך בעקאנט, אז די 1500 זל. וואס דער צד פון חזן ראנטאל האט מיר געזאלט געבען אלס ענטשעדיגונג, האב איך נאך נישט ערהאלטען, אפילו נישט קיין פחות משוה פרוטה.

די גמינע-פערוואלטונג ערלויבט זיך צו ווארפען אויף מיין פערזאהן בעליידיגונגען און די ראנטאליסטען ווילען זיך בערעכטיגען אלס צדיקים.ביידע זענען זיי ווייט נישט אין ארדנונג. נישט די גמינע האט דאס רעכט מיר פארצווווארפען חוצפה ווען איך פעדלאנג נאך 25 יאהר עהרליך און געטריי דיענען אלס שליח-צבור די ראדאמער שוהל — מיך נישט צו לאזען אויף הפקר מיט מיין פאמיליע. און נישט די ראנטאליסטען האבען זיך מיט וואס צו בעריהמען, דאס זיי האבען מיך פערזארגט. זיי האבען בלויז אבגעהאלטען א נצחון אויף די חורבות פון מיין צובראכען לעבען.

אויפ'ן פאפיר האט די גמינע מיט'ן צד פון ה' ראנטאל אלץ ערלעדיקט, אבער אין דער ווירקליכקייט ווערט מיין לאגע טרויעריגער פון טאג צו טאג.

דעם גרעסטען פראטעסט טראג איך ארויס געגען מיין פאך-קאלעגע חזן ראנטאל, וועמען עס פערפליכטען פראפעסיאנעלע און קאלעגיאלע סאלידאריטעט און וועמען ס'איז נישט ערלויבט דורך א פסק פון עלסטען מורה הוראה ר' מענדעל קעסטענבערג פריהער צו שטעלן זיך צום עמוד, איידער איך וועל נישט זיין ווי געהעריג ערלעדיקט. ה' ראנטאל דארף דאס נישט האלטען פאר גרינג, ווייל ער איז א שליח-צבור און אלס אזעלכער מוז ער זיין נזהר עובר צו זיין אויף אנ'איסור פון בי"ד.

אליהו גרשון יאפע.

ערשטע יאהר-צייט פון ר' צבי הירש זאגייסקי ז"ל.

היינטיגען פרייטאג ר"ח אב, פאלט אויס די ערשטע יאהרצייט, נאכ'ן בעוויסטען היגען אינדוסטריעלער און גרויסען פילאנטראפ, פונדאטאר פון בית יתומים און זקנים-הויז, וואס מעג דינען אלס מוסטער פאר די ארטיגע גבירים, ר' הירשעל זאגייסקי ז"ל, אין די מצבה-ענטהילונג האט זיך בעטייליגט א גרעסערער עולם, דערונטער די קינדער פון יתומים-הויז, און א דעלעגאציע פון די זקנים, וואס זענען געקומען אנגעבען כבוד דעם אנגעזעהענעם בעל-הבית און גרויסען נדבן. אויך האבען די יורשים געשריבען א ספר. אין די סיום פייערונג האט זיך בעטייליגט דער ראבינאט.

Kino „CASINO"
2
Praeboje w jednym programie
Sensacyjny film
1) **Historja Jednej Nocy**
2) **Dziewczęta z Nowolipek**

שלושים - אקאדעמיע פון קדוש און גבור שלמה בן - יוסף

רעוויזיאניסטישע קרייז-קאנפערענץ אין ראדאם.

אין צוזאמענהאנג מיט די שלושים פון העלדיש-אויסגעקומענעם שלמה בן יוסף ז"ל. ארדענט איין די נ. צ. א. אין ראדאם א פייערליכע טרויער אקאדעמיע זונטאג דעם 31-טען יולי 12 בייטאג אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי". צו וועלכער עס קומט ספעציעל דער מיטגליד פון צ. ק. פון נ. צ. א. אין פוילען, אינזש. דוד אלפערן.

גלייכצייטיג קומט אויך פאר די ערעפנונג פון דער רעוויזיאניסטישער קרייז-קאנפערענץ, צו וועלכער עס האבען שוין נעמאלדען זייער אנטייל א גרויסע צאהל דעלעגאטען און געסט פון די פאוויאטען: ראדאם, קאזשעניץ, אפאטשנע, אסטראוויעץ און סאנדאמיערזש.

די ווייטערדיגע זיצונגען פון דער קאנפערענץ וועלען זיך אנהויבען 4 נ. מ. אין לאקאל פון הצ"הר, מאניושקי 19.

יאנאס טורקאוו און דיאנא בלומענפעלד

קירצליך וועלען דא אויפטרעטען די בעקאנטע יודישע ארטיסטען יאנאס טורקאוו מיט דיאנא בלומענפעלד.

טעלעפאנישער קאבעל

ווארשא — ראדאם — לעמבערג

אין א דייהע גאסען ווערען פערלעגט טעלעפאנישע קאבלען, וואס וועלען זיך ציהען אויפ'ן שטח ווארשא—ראדאם—לעמבערג.

אין יעצטיגען מאמענט ווערט געפיהרט די ארבייט אונטער יעדלינסק און אין אסטראווצע.

דער קאבעל וועט דורכלויפען די גאסען: מאלטשעווסקי, פל. יאגעלאנסקי, פל. דריטער מאי, זשעראמסקי און סלאוואצקי.

CEDIB
PARIS
UNIVERSITE DE BEAUTE
RACJONALNA KOSMETYKA
pudry kremy szminki płyny
Własne instytuty kosmetyczne w całej Polsce

צו ציוניסטישער טהאט

פון קבוץ „בחזית" אין ראדאם.

שוין א לענגערע צייט ווי עס געפונט זיך אין ראדאם א קבוץ. דער קבוץ קאנצענטרירט אין זיך יוגענטליכע, וועלכע האבען זיך די ערשטע ארומגעקוקט און דערזעהען דעם תהום איבער וועלכען זיי שטעהען. די איינציגע ציעלען וועלכע זיי האבען זיך געשטעלט זענען צו איבערגעהן אויף ארבייט אין איגענלאנד, אין ארץ-ישראל. די יעצטיגע געשעהענישען האבען נישט אפגעהאלטען אט דעם יוגענטליכען דראנג, ווייל די טראגעדיע פון יודישען יוגענטליכען איז צו גרויס.

אלס ערשטער טריט צום איבערגאנג אויף ארבייט דינט אונז דער קיבוץ, וועלכער געוואוינט צו די יוגענד צו ארבייט, צום שעפערישען לעבען.

די ראדאמער ציוניסטישע בעפעלקערונג, אייגענטימער פון פאבריקען, ווערען געבעטען צו ערטיילען ארבייט דעם קיבוץ. ס'ווערען אנגענומען ארבייטען פאר בחורים אין פאבריקען, הויז-ארבייט פאר פריילינ'ס, טישלערייאון אנד. דורך ערטיילען ארבייט דעם קיבוץ העלפט מען אויך צו דער פערווירקליכונג פון שיבת ציון-טרוים.

טעלעפאן לויט וועלכען זיך ווענדען נום. 99-16.

Kino ADRIA
Do niedzieli dnia 31 lipca włącznie
Podwójny program:
1) Świetna komedia p. t.
«ASTROLOG»
W rol. gł. Joe E. Brown - Marian, Marsch-Fred Keating.
2) Wspaniały sensacyjny dramat p. t.
„Kawiarnia na Granicy"
W rol. gł. Harry Carey-John Beal Armida

Kino ADRIA
שבת דעם 30 — 1 און 3 אז.
זונטאג דעם 31 — 12 און 2 אז.
פריהמארגען - פילמען
Wstrząsający dramat p. t.
„Cienie Paryża"
w rol. gł. Adolf Wohlbruck
i Ruth Chatterton
Nad - program: Tygodnik P. A. T.

אכטונג קעלץ!
אין אלע רעדאקציע און אדמיניסטראציע - ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגן מיט אונזער מיטארבייטער
ק. ביינוואל
שריפטליך קען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer - Kielcer - Leben"
Kielce, ul. Warszawska 2.

אבאנאמענטס פרייז:
פאר א חודש אין פוילען זלאטע
אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק
אין אנדערע לענדער 30 סענט.

1-sza i ostatnia strona liczą 10 szpalt.

TARYFA OGŁ.:

Na 1-szej stronie	mm 1 szp.	40 gr.
w tekscie	mm 1 szp.	60 gr.
na ostatnie stron.	mm 1 szp.	25 gr.

Redaktor CH. M. HERC
tel. 15 - 18 .טעל
Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20